

LoovusPedagoogika

LÄHDE
SKAPANU

OPETUSHALLITUS
UTIELONINGISYKSELMÄN

LoovusPedagoogika

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Kaas: näide “Lähde” / ”Skapa nu” loovus- ja kultuurikasvatuse projekti töö tulemustest.

Alaprojektis “Garderobi” (“Garderob”) valmis-
tasid Turu Soome Ühiskooli ja gümnaasiumi õpi-
lased taaskasutatavatest materjalidest ajalooliste
taustandmete põhjal kunstilise ajastupildi, riietuse-
semeid ja aksessuaare.

Miljööna kasutati Brinkhalli mõisa ja Sinebrychoffi
kunstimuuseumi. Lisateavet projekti “Garderobi”
kohta vt lk 4, 25, 26, 27 ja 53–55.

Väljaandja

Haridusamet 2006

Toimetuskolleegium

Marja-Liisa Visanti, Heljä Järnefelt,
Pia Bäckman, Pirjo Sinko

Kujundus ja reprod

Tyko Elo, TykoGrafi

Eestikeelse väljaande kirjastaja

MTÜ Eesti Tehnoloogiakasvatuse Liit, Tallinn 2011
www.tehnoloogia.ee

Toimetus

Haridusamet
PL 380, 00531 Helsingi
marja-liisa.visanti@oph.fi

Eestikeelse väljaande toimetaja

Mart Soobik

Internetilehed: “Lähde” ja “Skapa nu”

www.edu.fi/projektit/lahde
www.edu.fi/svenska/projekt/skapanu

Trükkokoda:

Paar OÜ

ISBN 978-9949-21-804-2

SISUKORD

Kari Uusikylä

5 Mis on loovuspedagoogika

Hannu Siitonen

8 See töötab! Jälle me leiutasime!

Marja-Liisa Visanti

10 Kultuurialane vestlus Hannu Sahaga

Kari Jagt

14 Teatrikasvatusalane projekt “Dialog 2”

Anita Rubin

18 Identiteet ja muutumine

Sinikka Kuosmanen

24 Kasvataja loovus, eelis või vältimatus?

Hannele Levävaara

28 Loovust õhutavad õpetamismeetodid

Esa-Matti Järvinen

32 Tehnoloogia õpetamine ja loovus

Seija Karppinen

36 Loovad käed, loov meel

Suvi Salmela

40 Innustavalt energiasäästust

Hannele Koivunen

42 “Tõhus” loovus; äri ja evolutsiooni paradoks MUIDUGI MÕISTA?

Näitus Helsingi tulevikuvisionide projektist

Nina Gran

48 Tuleviku kool

Leena Hannula

53 Näitus “Garderobi”

56 Riiklikud kultuuriasutused käivitavad kultuurikasvatuse projekti

57 “Lähde” lühiülevaade

Lugejale

Loovust ja uuenduslikkust on viimastel aastatel esile tõstetud nii Soomes kui ka mujal maailmas.

Loovust rõhutatakse kultuuriliselt ja majanduslikult parema tuleviku võtmena nii üksikisiku kui ühiskonna huvide seisukohast. Erinevad riigid ja huvirühmad on juba koostanud või valmistavad ette oma seisukohti ning ka Soomes on koostamisel kogu riiki hõlmav loovusstrateegia.

Haridusministeeriumi rahastamisel teostab haridusamet koostöös erinevate sidusrühmadega loovus- ja kultuurikasvatuseprojekti “Lähde” (“Allikas”). Projekt hõlmab haridusameti pädevalasasse kuuluvat õppetööd ja eksameid.

Koostööd tehakse kunsti- ja kultuuriala ekspertide ning majandussektori ja selle erinevate organisatsioonidega.

Loovusele lähenetakse hariduse ja õppimisega seoses mitmest vaatenurgast. Projekti eesmärk on toetada õpilaste, üliõpilaste ja eksamisooritajate loovat ja uuenduslikku mõtlemist, toetada uute õppekavade ja eksami aluste kasutuselevõttu ning edendada õpilaste ja üliõpilaste kultuurilist lugemisoskust, kultuuride tundmist ning kultuuripärandit.

Käesoleva “Lähde” loovuspedagoogikat käsitleva temaatilise numbri eesmärk on pakuda mõtteid ja nõuandeid loovuse õpetamiseks, õppimiseks ja sellega seotud aruteludeks ning tuua esile häid näiteid ja kogemusi, mida Soomes on projekti “Lähde” kaudu saadud. Väljaande koostamisel on lisaks toimetuskolleegiumile osalenud suur hulk erinevate alade eksperte. Täname teid kõiki!

“Lähde” projekti foorumil “Loovuse eeldused” 2005. aasta detsembris kogusin ühe ühise koolituspäeva käigus erinevaid loovusega seotud seisukohti. Soovin mõned neist esitada ka teile.

* Iga inimese loovus on tähtis.

* Vaja on avatust ja usaldust.

* Loovust on vaja kogu hariduses, kõigis valdkondades ja õppeainetes.

* Pedagoogikat tuleb koolis pidevalt arendada.

* Loovuseks on vaja tööd, ühistegevust ja pisut maagiat.

Loovaid lugemishetki!
Haridusnõunik **Jorma Kauppinen**

“Lähde” projektijuht

Lähde/Skapa nu Garderobi- alaprojekti pilt,
õpilastööna valminud ajalooga seotud riietus.
FOTO: KIMMO KAUVO

Mis on loovuspedagoogika

Loovust peetakse tihti peale oluliseks ainult teatud tüüpi koolide õppeainetes. See ei ole õige mõtteviis. Loovus on inimese elu lahutamatu osa. Kuigi loovust on võimalik teatud pedagoogiliste võtetega edendada, on siiski oluline, et loovus oleks lubatud ja tunnustatud kogu koolielus, mitte ainult loovuspedagoogika tundides, mis seonduvad meie arusaamades eeskätt kunstikasvatusega.

Samas tuleb rõhutada kunstikasvatuse tähtsust loovuse avajana. Kunsti nägemine ainult mingi meisterdamise, pupidipadi, üleliigse koormuse ja kooliaja raiskamisena on väga rumal seisukoht. Paljud eesrindlikumad ja tõhusamad teadurid on rõhutanud kunsti tähtsust loova teadusliku fantaasia ja originaalsuse edendajana.

Loov isiksus tegutseb iseseisvalt, toodab midagi uut ja isikupärast mistahes alal. Loovuses on mitmeid tasandeid lapse eneseväljendusest teaduri või kunstniku kvalitatiivselt kõrgetasemeliste loovate teosteni.

Loovuse uurijad on loovuse oluliste komponentide osas üsnagi üksmeelsed. Enamasti defineeritakse loovust nelja muutuja abil, milleks on loov isiksus, protsess, toode ja loovust toetav või pärssiv keskkond.

Loov õpilane

Humanistidest psühholoogid on rõhutanud, et igal inimesel on õigus ennast loovalt teostada. Loovus võib olla ka hävitav jõud, keegi võib kasutada oma loovust selleks, et töötada välja viise paremini röövimiseks, piinamiseks või teiste inimeste tapmiseks.

Loov isiksus on eelarvamustevaba ja avatud erinevatele uutele kogemustele. Ta hin-

dab oma töö kvaliteeti selle alusel, kas see teda ennast rahuldab. Loov õpilane ei pea õpetajalt saadavale kiitusele või kriitikale liiga palju tähelepanu pöörama. Ta julgeb mängida mõistetega, värvidega, vormidega ja ideedega. Tal on võime moodustada hüpoteese, problematiseerida juba tuttavaid teemasid ja vahel kogeda ka äratundmise hetki. Stressis pingutajast õpilasele ei ole see lihtne, ta tunneb, et on ükski, ja väldib pidevalt vigade tegemist.

Loovaid õpilasi peetakse koolis sageli veidrateks, isegi andetuteks. Nad on tüüpiliselt sõltumatud, tundlikud, omapärased ja oma maailmas elavad. Loov õpilane suudab näha probleeme ja otsib julgelt lahendusi ka sealt, kuhu teised ei mõista vaadata. Tulemuseks on näiteks omapärased probleemilahendused, hästi kavandatud kunstilised esinemised, teemat sügavuti vaatlavad sõnavõttud või improvisatsioonid. Ta loob midagi uut, andekalt kvalitatiivselt kõrgetasemelist. Kui õpetamise ideaal on samas rütmis toimiv reegleid järgiv õpilane, siis loovaid õpilasi sageli tõrjutakse ja nende peale pa-handatakse.

Kõige loovamad isiksused, vähestest tõelistest geeniustest rääkimata, on harva isegi

Stimuleeri õpilasi mõitslikult riske võtma

Anna piisavalt aega probleemide selgitamiseks ja lahendamiseks

lapseas pimedalt autoriteete järgivad sooritajad või kiituse ootajad. Neid peetakse sageli veidrateks unistajateks või ebamugavate küsimuste esitajateks. “Arvasin, et olen normaalne, aga siis läksin kooli,” märkis üks andekas noor kunstnik. “Koolimine-kust saadik sain tunda, et olen ebanormaalne, iga päev. Tahtsin kogu aeg ainult üksindusse põgeneda.”

Flow, loov protsess

Mihaly Csikszentmihalyi on loonud “*flow*” mõiste, mis viitab sügavale meelehea ja psüühilise terviklikkuse tunde. *Flow*-oleku eeltingimus on, et inimene teeb midagi teadlikult ja sihikindlalt, töötab väljakutseid pakkuva ülesande kallal.

Kui õpilane töötab oma võimete piiril, tuleb kogu tähelepanuvõime pöörata tegevusele, ja psüühilist energiat muuks ei jätku. Ta võib olla oma tööle nii keskendunud, et tegevus muutub spontaanseks, peaaegu automaatseks, inimene lakkab olemast teadlik sellest, mida ta teeb.

Flow-kogemus võib tunduda hõlbus, aga nii see alati ei ole. Sageli on loov isiksus tagantjärele väsinud. Mistahes häiriv tegur võib *flow*-kogemuse katkestada. *Flow*’ ajal ei esita inimene endale küsimusi, miks ma seda teen. Tegevus ise kannab maagilisel viisil edasi.

Täieliku keskendumise eelduseks on, et tegevuse eesmärgid on selged ja neis saadakse koheselt tagasisidet. Pillimängija teab, mida ta teeb, ta tunneb, kas ettekanne läheb hästi või halvasti, osav käsitöeline

näeb oma töö edenemist ja on õnnelik. Kas koolis on aega *flow*-kogemuseks vajaliku pikaajalise töö jaoks?

Loov koolikeskkond

Mihaly Csikszentmihalyi rõhutab, et loovus ei ole ainuüksi indiviidi omadus. Loovust mõjutab otseselt ka sotsiaalne väli, mis koosneb teistest inimestest. Kooliklass on selle välja üks näide. Teadusharudes või kunstis kolleegid, õpetajad, kriitikud ja sponsorid määratlevad, kui palju loovat omapära on indiviidi puhul lubatud. Sotsiaalne väli hindab, jagab tunnustust ja kriitikat.

Kümneid aastaid loovust uurinud Teresa M. Amabile nimetab loovuse hukutajatena järgmisi tegureid: oodatav arvustamine, soorituste karm kontrollimine, konkurentsi tekitamine, piiratud valikuvõimalused, ajaline surve ja loovuse eest pakutud tasud.

Kui tahetakse toetada õpilaste arengut loovuse suunas, ei tohi neile ülemäära palju nõu anda. Loovus muutub enamasti seda raskemaks, mida sunnitumalt inimene looma peab. Samas aga iseseisev, sõltumatu indiviid ei lase ennast ka tuntavast välispingest häirida ja gruppide omavaheline konkurents võib pigem tulemusele hästi mõjuda. Tasu hea töö eest võib olla väga motiveeriv, kui tasu taotlemine kinnisideeks ei kujune.

Kas koolis on kõige tähtsam häid hindeid saada? Kuidas sellisel juhul teostuvad loova keskkonna olulised tunnused nagu vabadus, usaldus, julgelt riskidele minek, püüde toota

Aita õpilast tema eba-kindluses. Pole alati tarvis kiiresti mõelda õigeid lahendusi

uusi ideid ja piisavalt aega ideede arendamiseks. Kus on ruumi loovale mängulisusele, kui kogu koolielu on konkurents ja stressis pingutamine.

Paul Torrance, üks kaasaegse loovusuurimise loojatest, toob mitu näidet selle kohta, kuidas loovuse abil on laste apaatia, viha, kibestumus ja sarkasm muutunud täiesti vastupidisteks nähtusteks. Isegi lapsed, kellel on diagnoositud arengupeetus, on suutnud oma arengule sellise käigu anda, et neist on saanud mingi valdkonna tipptegijad.

Torrance nõuab, et lastes peituv kasutamata potentsiaal tuleb kindlasti ära tunda. See võib väljenduda juhioskustes, tehnilises geniaalsuses või kunstilises võimekuses. Tuleb austada õpilase vajadust õppida iseseisvalt tegutsema. Õpetaja peab vältima õpilaste mõtete tsenseerimist ja laskma loovusel vabalt esile kerkida. Õpilast tuleb julgustada tegutsema alal, mille vastu tal huvi on ja pakkuda talle võimalust vastutustundlikuks inimeseks kujuneda. Loovus tuleb suunata ühist head eesmärki teenima.

Kas loovust soovitakse edendada?

Kas Soome koolisüsteemi ideaal on ennast teostav indiviid või pidevalt konkureeriv ja stressis, oma loovust peitev pingutaja?

Kui hindad loovust ja soovid seda oma õpetamises edendada, tuleks toimida selliselt.

- *Julgustada õpilasti tegutsema uuel viisil.*
- *Loo avatud, heatahtlik õhkkond, kus eksimine on lubatud.*
- *Lase õpilastel ise otsuseid teha.*
- *Leia üles keskpäraste ja ka nõrkade õpilaste loovad võimed.*
- *Lase õpilastel soovi korral ka üksinda töötada.*
- *Hinda õpilastes mängulisust, huumorimeelt ja katsetamisjulgust.*

Õpetaja takistab õpilastes loovuse arengut, tunnistades nende mõtted imelikeks ja rumalateks või liigitades õpilase ideed vana-deks ja teostamatuteks. Kuna loov protsess vajab aega idee arendamiseks ja mõtle-miseks, on õpetaja poolt õpilasele pidevalt uute juhiste ja raskete rutiinsete ülesannete andmine tõhus vaktsiin loovuse vastu.

Kirjandus:

KARI UUSIKYLÄ 1996. Isät meidän. Luovaksi lahjakkuudeksi kasvaminen. Juva: PS-kustannus.
KARI UUSIKYLÄ & JANE PIIRTO 1999. LIIUVUUS. Kyky löytää, taito toteuttaa. Juva: PS-kustannus.

Kari.uusikyla@helsinki.fi

**Rõhutada uusi
isikupäraseid
ettvõtmisi ja
otsuste väärtust**

See töötab! Jälle me leiutasime!

“Saime materjalipaki ja tegime selle lahti. Ehmatasime, mida me küll teha võiksime. Panime kõik asjad pingile laiali ja esimene mõte oli, et ehitame kuumaõhupalli. Aga kuidas vedru sellega ühendada? Mitte kuidagi! Enni pakkus välja tuhatjalgse, aga rattad olid üle. Aki pakkus rongi, aga see on juba väikeste laste mänguasi. Marjo pakkus mängukaru, sest see on väikeste laste lemmiklelu. Enni arvates peaks meie mänguasi midagi naljakamat olema. Enni ja Riikka hüüdsid nagu ühest suust: KLOUN!”

Jennika seob liblikat.

Niimoodi algab Pallo-Pelle (Palli-Klouni) päevik. See kuulub Tehnoliateollisuus ry poolt 2005. a. korraldatud tehnoloogiavõistluse “Tämä toimii!” (See töötab!) võitnud Ranua Kuha kooli kuuenda klassi võidutöö juurde.

Andkem lastele võimalus koolielus oma loovust ja leidlikkust kasutada. Selleks on võimalusi iga päev. Lastel on tohutu huvi leiutada, kavandada, katsetada ja üheskoos teha. Erinevad projektid ja muud koolitööd annavad võimaluse loovusele ja selle kasutamisele.

Täna mõtlesime Klounile välja mänguasia. See on mäng, kus pall söötab õhku ja seejärel püütakse torbikusse... Järsku märkasime, et käed ei mahu korralikult liikuma.

Seega otsustasime käte ava altpoolt sentimeetri võrra suurendada. Rõivaste kavandamisega läks kaua, sest see oli raske...

Enni ja Riikka tegid laulu Pallo-Pelle pehmoinen... (Palli-Klouni pehmeke...).

Rovaniemi piirkondliku konkursi järel oli põnev lennata Espoose lõppvõistlusele koos oma kooli kolmanda klassiga. Tööd tuli tutvustada mitmele kohtunikule ja isegi haridusministritele. Neljast õpilasest koosnev grupp tutvustas lauldes Pallo-Pellet, kes sõitis rulaga, pööritas silmi, liigutas käsi, puhus õhupalli, vaatas kaleidoskoobist lilli ja mängis pallimängu. Väljendusoskuse kogemusi tuli rohkesti. Ja hästi läks ka: võitsime konkursi ja saime auhinnaks jalgrattad, kolmandikud jäid oma sarjas teiseks ja said digitaalkaamerad. Eelmisel aastal olid kolmandikud võidukad oma Street Racing mänguga ja ka kuuendikud jõudsid finaali.

Endine õpetusminister Tuula Haatainen tutvumas Pallo-Pelle lõppvõistlusega.

Keskonnakasvatus ja muu tegevus

Meie kooli tegevusse ja OPS juurde kuulub iga-aastane teematöö. Keskonnakasvatuse teemad on kohaliku tähtsusega tervikud, mida õpilased on ise uurinud ja tegevuse käigus õppinud. Nii saavad lapsed võimaluse süveneda oma küla, valla ja piirkonna kohaliku kultuuri ja oludesse ning juurduvad oma elamiskeskonda. Teemade juurde kuuluvaid materjale on testitud, uuritud, söödud, müüdnud, meisterdatud jne. Peaaegu alati on teema olnud kogu kooli jaoks ühine. Koolis on käinud spetsialiste ja teeme ühiselt tutvumisretki meie ümbruskonda. Projektis Järviruoko kuulus meie koostöövõrgustikku isegi kaheksa spetsialisti mitmelt poolt Soomest.

Meie tegevuskultuuris osalevad planeerimises ka vanemad ja õpilased. Väikestest ettevalmistusklassi lastest kuni kuuenda klassi õpilasteni ja kogu personal teevad innukalt projektitöid, tihti peale on vaja

läinud ka kõõgi koka ja koristaja oskustea-
vet. Eelmisel aastakümnel olid teemad näi-
teks Kuha küla ajalugu, põhjapõdra teema,
“Puusta pitkälle” (Kännust kaugele) – Ra-
nua puidutööstus, sooprojekt, rebesejaht,
hüdrant, ühine Simojoki projekt koostöös
naaberkoolidega, *pettu* (männikooreleivast)
näljapajukist kaasaegne tervisetoodet ja ka-
lastusprojekt. Õpilased koostavad klasside
kaupa oma aruande teema kohta või kogu
kooli ühise, näiteks kunstiprojekti Ranua
Laste Kalevala koostöös Impiö kooliga.

Praegusel hetkel testime uut ainulaadset
vihmaussikomposterit, mille saime Rauma
OKL (pedagoogikakooli) tudengite lõpu-
tööna. Selle kaudu harjutame ettevõtluskas-
vatust. Märtsikuu vaikselt külmal hommikul
lasime lendu 5. – 6. klassi õpilaste tehtud
kuumaõhupalli. Värvikirev pall tõusis um-
bes 300 meetri kõrgusele ja innukad suusa-
tajad töid selle uue lennukitse jaoks tagasi.
Mais saame kuulata meie muusikaõpetaja
juhtimisel valminud koolilaulude CD-d.
Traditsiooniks saanud õpilaste Kultuurikup-
pila Kuhaus (kultuurikohvik Kuhaus) plaanib
juba praegu tulevase sügise kunstide öö
õhtust programmi.

Kuhan.koulu@ranua.fi

Eelkooliealine Matias koob kangastelgedel.

Kultuurialane vestlus Hannu Sahaga

Filosoofiadoktor Hannu Saha on mitmekülgsest tegev kultuuri ja kunsti alal ning oluliselt mõjukas isik Soome Kunstikeskkomitee esimehena. Varem on ta töötanud Rahvamuusikainstituudi direktorina ning Soome Rahvakunstikeskuse kunstilise juhina. Hannu Saha on rahvamuusika ja -kultuuri uurija, ta on töötanud Tampere ülikooli etnomusikoloogia professorina ning ka helilooja ja muusikuna. Ta on Haridusameti loovus- ja kultuurikasvatuseprojekti “Lähde” – “Allikas” – juhtimisrühma liige. Palusime tal kirjeldada oma visiooni loovusest ning loovuse tähendusest kultuuripoliitikas, hariduses ja kunstikasvatuses. Küsijaiks olid Heljä Järnefelt ja Marja-Liisa Visanti Soome Haridusametist.

Kultuuripoliitika ja loovus

Kultuurialal on meil praegu aktuaalne haridusministeeriumi poolt koordineeritava, mitut ala hõlmava loovusstrateegia sisulise koostamise ja korraldamise etapp. Loovusstrateegia on meie maal olulisim sotsiaalse arendustegevuse programm. Sellele eelnes 2003. aastal riiklik kunstipoliitiline programm, nn TAO-protsess, milles sisaldus esimene ulatuslik kultuuripoliitikat juhtiv ning ka eesmärgi hõlmav eksperthinnang. Täna sel päeval tegutseme koostöös mitmete ametkondadega. Oluline on, et tehakse konkreetseid ettepanekuid tegevuseks ning luuakse selliseid arendusprojekte nagu loovus- ja kultuurikasvatuseprojekt “Allikas”. Selle taustaks on kultuuripärandiga seotud kasvatuseprojekt “Soome Tamm” ning vajadus hästitoimivate koostöömodelite järele.

Ka loovusstrateegia on protsess. Kunst ja kultuur on sellega kaasatud innovatsioonipoliitika keskmesse – teaduse ja tehnoloogia ning ka hariduse ja kasvatusteaduse kõrvale. Loovuskasvatus aitab indiviidil sidustada kultuuri ja kunsti kaudu kontrolli oma elu üle, luua ühisosa sotsiaalsuse ja ühiskonnaga. Aktuaalsed on kunstiga kohandatav tarbimine ja sotsiaalsed uuendused. Sellealane tegevus toimub ametkondadevaheliselt ning sotsiaaltöö osana. Kunstiga kohandatava tarbimise kohta on juba praegu suurepäraseid näiteid - projekt “Tervis kultuuris” jt -ning see võib veelgi laieneda, nt sotsiaalse ebavõrdsuse ja tõrjutuse takistamise ning tolerantsuse edendamise kaudu. Ka käivitav projekt “Terve laps” seondub sotsiaalsete uuendustega ning samuti kasvatusprobleemidega.

FOTO: MARKO KALMARI

Stseen osaprojekti „Dialoog 2” raames lavastatud muusikalist „Punased ukSED” Vantaas. „Dialoog 2” draamapedagoogika kohta loe täpsemalt lk 14.

Loovus on tänapäeval kõikjal tähelepanu keskmes. Mõistet “loovus” ei tohiks siiski kasutada ülemäära ega ka liiga laias tähenduses. Loovust tuleks määratleda vastavalt olukorrale ning oma vaatenurgast, st *mis* see on. Praegusel hetkel on olulisimaks tõusnud küsimus, *kuidas* peaks loovust arendama või õpetama.

Mille jaoks on loovus vajalik?

Loovus on läbinisti seotud kogu inimtegevusega. Seepärast peab kõigil olema võimalus osaleda kunstilise tegevuse mis tahes vormides. Minu arvates on kõik inimesed musikaalsed. Muusika õppimist võib võrrelda kõnelema õppimisega, mis tähendab, et muusika keele võib ära õppida. Stiimuli aspektil on suurem kaal kui geneetilisel aspektil. Kunst loob eeldusi ka üldisemate loominguliste protsesside mõistmiseks. Olulisim on anda impulsid.

Igapäeva elu askeldused eeldavad mitmesugust loovust, nagu näiteks oma kodu

sisustamine, riietumine, oma välimusega tegelemine, söögivalmistamine jne. Lõpptulemusena sünnib midagi erilist, uut ja innovatiivset. Söögitegemist võib võrrelda kunstilise protsessiga - selles on tarvis teadmuslikku alust ja pisut empiirilist asjatundlikkust. Neile omadustele tuginedes võib luua sootuks uudeid roogasid.

Ka tööelu eeldab mitmekesiseid loovuslikke oskusi, mida erinevate tööülesannete täitmisel rakendada. Loovus tähendab kujutlusvõimet ja toetumist aistingutele. Loovus eeldab teadmusalust ning võimet näha uudsel viisil. Tulemuseks on uued lahendused. Asju võib näha ka kui liikumist – neid modifitseerides või uusi lähenemisviise otsides. Kujutlusvõimet ja inspiratsiooni tuleb pidevalt toita - selles peitub

**Kunst
hõlmab
kõike
inimlikku**

loovuspedagoogika alus.

Elame kirjaliku kultuuri ajastul, sõna-keskses teadmuskultuuris. Kirjalikus kultuuris sünnib ja võimutseb nn vea mõiste. Kõiges püüeldakse veatuse poole, st asju kujutatakse võimalikult “õigel” viisil. Ka muusikas hinnatakse võimalikult veatut esitust. Peaaegu kõike õpime kirjalikele allikatele tuginedes. Ajaloolises rahvakultuuris lähtuti tundemeeltest, kus igal üksikindiviidil oli vabadus töötada välja midagi erisugust ja eri moel, nt muusikas varieerides ja improviseerides. Ühistest ideedest sündis alati unikaalne ja personaalne muusika, ka iga esitus oli kordumatu, millega loovusprotsess kaasnes automaatselt.

Milleks vajavad kunsti ühiskond ja tööelu?

Kunst seondub inimeste elus ja heaolus erinevate tasanditega. *Kunst loob heaolu vaimselt, kultuuriliselt, majanduslikult ja sotsiaalselt.* Igal inimesel peab olema õigus kunstist osa saada. Kunst hõlmab kõike inimlikku. Elu sisuna on see ainulaadne. Vaimselt seondub kunst üksikindiviidiga, tema hinge, keha ja eluväärtustega. Kultuuriliselt on kunst väärtus iseenesest, kapital, mis oma olemuselt on nii püsiv kui ka muutuv. Kunsti abil luuakse ja määratletakse identiteete, sümboolseid väärtusi ja kuvandeid. Sotsiaalselt on kunstist abi nii teraapia kui ka hingehoiumeetodina.

Kaasajal rõhutatakse sedagi, et kunstil on ka otseseid ja kaudseid majanduslikke mõjusid ning rohkesti järelmõjusid. Tänapäeval on tähelepanu keskmes majanduselu

Kujutlusvõimet ja inspiratsiooni tuleb pidevalt toita

ja tööhõivet edendavad mõjustused. Pärast majanduskriisi tekkis hulk ideid kunstivaldkonna ärialase uurimise kohta. Kunsti võidakse tänapäeval osaliselt käsitada ka koguni kui tööstusala, millesse “investeerides” saadakse kasumit. Nüüd otsitakse mh viise, et luua kultuurilisi “uudistooteid” ja edendada kultuurieksporti. Viimane on saanud hea hoo sisse kolme ministeeriumi (haridusministeeriumi, välisministeeriumi, kaubandus- ja tööstusministeeriumi) initsiatiivil.

Kuidas ergutab kunst loovust?

Kunsti kaudu on võimalik mõista loovuse olemust, selle protsessilist iseloomu. Siinkohal on küsimus ka julgemises. Midagi ise teha aitab edasi ja viib uue asja või ideeni. Soomlasi võib pidada laulurahvaks. Laul on meil sügaval hinges, see võib avalduda näiteks peaagu alateadliku üminana. Oskusi tuleb omandada. Igatüks võib avastada eneses midagi, mille olemasolust tal varem polnud aimugi. Võib kogeda õnnestumistunnet ning avastamise ja isetegemise rõõmu. Inimeste *aktiveerimine ja osalema innustamine* on loovuspedagoogikas olulised meetodid. Loovuspedagoogika seisukohalt on tähtis mõista muusikapedagoogi Carl Orffi vanatarkust: “Kunsti õppimisel pole kõige tähtsam lõpptulemus, vaid protsess, mis selleni viib.”

Kuidas on võimalik arendada inimese loovust või innovaatilisi oskusi?

Vahest tasuks unustada kirjasõnakasne kultuur ning minna üle elamuspõhisemale kultuurile. Kunstikasvatuse loomulikul moel loovuskasvatuse koolides ülemäärana infotulva, selle asemel tuleks üle minna enam meelte tuginevatele ja isiksusest lähtuvatele kasvatusmeetoditele. Ei tohiks anda valmismudeleid, vaid tuleks püüda tegutseda *osalema innustavate meetodite*

abil, läheneda tulemile ja tulemusele isetegemise kaudu. Kõik peavad saama osaleda vastavalt oma võimetele. On hea märk, et taas arutletakse kunsti ja kunstiainetes koha üle hariduses – loovusstrateegia seisukohalt on nende olukord täbar.

Kuidas saab õpetada süvenemist ja loovuskusi?

Siinkohal on oluline, milliste meetoditega loovust õpetatakse ja innustatakse. Loovusstrateegia ja loovuspedagoogika seisukohalt tuleks rõhutada üldharidust andva õpetuse tähtsust. On oluline, et koolilapsi juba väikesest peale ei jagataks A- ega B-klassi õpilasteks. Kõigile tuleks anda võrdväärne võimalus ning usaldada kunsti ja kunstiainetes üldharivat tähtsust.

Ent kunst kui õppemeetod? Võib püüelda ka kunsti- ja faktimaterjali lõimimise poole, ent see nõuab õpetajailt väga palju. Õpetajate koolitus on praegu võtmeküsimuseks. Loovuspedagoogikat tuleks sellesse tõhusamalt kaasata.

ITE-kunstis, visuaalses nüüdisrahvakunstis võib, kes tahes teha, mida tahes, mis tahes materjalist luua. ITE-kunst kiirgab siirust, töövabadust ja rõõmu. See innustab loovale dialoogile, ühelt poolt publik armastab “pööningu-picassode” töid, teisalt kutsub üles proovima ja tegema midagi ka ise.

Kas kunsti kogemine on loovsituatsioon?

Kunsti kogemine on alati loovsituatsioon. *Kunsti eesmärk on dialoog.* Kunsti kogeja jaoks võib kunst olla stimuleeriv, kosutav ning ka ise tegemisele innustav elamus. Kunst tähendab samuti sotsiaalset suhtlemist. Kunst on nauditav, ta pakub meelelahutust ja vabastab pingetest. Muusika, kirjandus ja filmid pakuvad vabu assotsiat-

Oluline on aktiveerimine ja osalema innustamine

sioone. Kunst annab inspiratsiooni, ergutab tundeid ja mõtteid. Ta vallandab meis midagi, mõnikord kas või tülgastust. Kunst paneb inimesi ka oma eksistentsi üle juurdlema. Seega võib kunsti kogemine olla loova protsessi oluliseks vormiks.

Kuidas ilmneb loovus Teie praeguses töös?

Loovuse protsess sisaldub igas töös ja tegevuses. Esimehe ülesannete täitmine nõuab loovust, võimet kuulda ja kuuldust tervikuid moodustada. Inimesi tuleb “äratada”, st mõtlema panna. Tuleb teada mängureegleid ning osata neid kohandada. Õnneks kujutab üsna väike osa mu tööst endast üksnes bürokraatiat või kellegi huvide kaitsmist, üha enam hõlmab see haridusministeeriumi nõunikuna kultuuripoliitika strateegiate analüüsimist lühemas või pikemas perspektiivis. Töötan võimalikult loovalt. Tähtsaimaks eesmärgiks on leida parimaid võimalikke lahendusi Soome kunsti edendamiseks. Koosolekutel aga tuleb soosida laiahaardelist arutelu ning osata noppida sellest välja olulisimaid mõtteid järelduste tegemiseks. Ka see on loov protsess.

*www.taiteenkeskustoimikunta.fi
hanmu.saha@minedu.fi*

Loovus on protsess

Teatrikasvatusalane projekt "Dialog 2"

Projekti "Dialogi" alane koostöö sai alguse 1990. aastate keskel Soome Näitlejate Liidu algatusest uurida kunstialase kasvatuses hetkeseisu ja eriti teatrilase kasvatuses saamist koolihariduse kaudu. Esimene "Dialogi" projekt käivitus 1996. aastal haridusameti toel ja teatrikõrgkooli täienduskoolituse keskuse eestvedamisel mõnes pilootkoolis mitmel pool Soomes. Koostöö eesmärk oli süvendada kunstõpetusega seotud kogemuslike teadmiste rolli eneseteadvuse kasvu abivahendi ning ühiselt teostatava protsessina. "Dialogi" esimene etapp lõppes 2000. aastal.

Arendustöö jätkus 2003. aastal, kui käivitati teatrikasvatusprojekt "Dialogi 2".

Selle eesmärk on koolide teatri- ja draamaõppe arendamine ning koostöövõrgustike loomine koolide ja teatrite vahel. "Dialogi 2" töörühma kuulub 14 teatri- ja draamaõppe spetsialisti.

"Dialogi 2" töörühm on loonud sidemeid koolidega toimuvast koostööst huvitunud teatritega ning üritab nii pikaajalise arendustöö kui ka kiiremate pilootprogrammidega saavutada järgmisi eesmärke:

- 1) tugevdada teatri- ja draamaõppe positsiooni koolides;
- 2) aktiveerida teatrite sees laialdast teatrilast mõtlemist. Laste ja noortega tehtavad koostööprojektid ning teatrite kasvatus töö tuleks lisaks lasteteatri hindamisele viia aruteludeni oma ala professionaalidega;
- 3) luua erinevaid toimivaid teatrikasvatuse mudeleid.

FOTO: MARKO KALMARI

Draama- ja teatrikasvatuse on tõhus tunde- ja suhtlusõpetus

Teatriõpetus on üks paremaid võimalusi käsitleda tundetasandil toimuvale isiksuse arengule olulisi teemasid ning sellel on märkimisväärne osa salliva ühiskonna arendamisel. Teatril ja teatriõppel on ennetav roll elama õppimisel, inimeseks saamisel ja inimeseks olemisel. Sellel on ka loovust edendav mõju. Loovuse olulisust tulevikus on rõhutanud juba ka majandusinimesed.

Draama- ja teatrikasvatuse olulisuse kohta on tehtud mitmeid uurimusi, nt Soile Rusaneni väitekirjast aastast 2002 (Soome Teatrikõrgkool). Rusaneni uurimus käsitles õpilaste kogemusi draama- ja teatrikasvatuse vallast. Selle andmetel seonduvad kogemused ja õppimine oma minaga: enesetunnetus paranes, väljendusoskus arenes ja suurenes keskendumisvõime.

Teater ei kuulu enamikus Soome koolides õpetatavate kunstiainetes hulka. See on vastuolus näiteks UNESCO seisukohaga kunstialase kasvatuse ja eriti draama olulise mõju kohta inimeseks saamisel. Seepärast keskendus Soomes korraldatud kongressi *European Arts in Education* põhjal koostatud UNESCO väljaanne "Artistic practises and techniques from Europe and North America favouring social cohesion and peace" (UNESCO 2005) draama- ja teatri-

kasvatusele.

Draama töövorme kasutatakse pidevalt erinevates seostes, näiteks inimsuhete kursustel, töökohtades peetavatel esinemiskoolitustel, noorsootöös ja teraapiavormina. Draama- ja teatrikasvatuse võimalusi on teadvustatud, aga koolihariduse püsivaks osaks pole teatrit võetud. Koolide draamaõpetus on toimunud teatud innustunud õpetajate toel – seda eriti põhikoolis. Gümnaasiumis on õpilased saanud kandideerida erigümnaasiumidesse, kus on võimalik saada ka teatralane gümnaasiumitunnistus. Lisaks on suuremates linnades lastele ja noortele (tasulisi) draama- ja teatrikursusi kunsti baasõpe kujul. Need on head võimalused aktiivsete perede lastele, aga paraku hõlmavad need väga väikest osa õpilastest.

Kunstid, eriti teater, pakuvad suurepäraseid võimalusi õpetada elamise seisukohast olulisi oskusi. Tunnete, suhtlemise ja elamise õppimine peaks olema võrdsetel kõikide kooliprogrammis vaimse heaolu allikana. Draama- ja teatriõpetuse alal leidub Soomes vajalikke teadmisi, oskusi, kogemusi ja tegijaid. Küsimus on valikutes. Draama- ja teatriõpetuse saaks muuta osaks igapäevase kooliprogrammi. Selleks on vaja vaid tahtet. See oleks oluline ja konkreetne samm loovuspedagoogika arendamisel.

Teatrite ja koolide koostöö

Teatrite poolelt on viimastel aastatel üha enam kuulda koolidega tehtavast koostööst. Laste ja noorte repertuaari ning kulissideta-guste ekskursioonide kõrval on korraldatud erinevaid õpitubasid, käidud koolides teatri erinevaid ameteid tutvustamas, tegutsenud koolide patroonidena ning teostatud pikaajalisi kunstialase kasvatusprojekte. Huvi sellise teatritega toimuva koostöö vastu on koolides olnud suur. Siin pole ka midagi imestada, sest praegusel hetkel on teatrid tihti ainsad institutsioonid, mis saavad pak-kuda lastele ja noortele kokkupuudet draa-mamaailmaga.

Teatritega teostatavad koostööprojektid võivad olla kooliharidusele suurepära-ne lisa. Teatritel oleks võimalus haarata oluline roll Soome teatriõppe planeerimisel ja korraldamisel. Soov selleks on paljudel teatritel suur, sest kasvatusalast tegevust peetakse tähtsaks. See pole mingi uus nähtus. Näi-teks Inglismaal on teatrite riigipoolne toe-tus seotud teatri pakutava teatrikasvatuse mahuga. Koostöö kohalike kunstiasutuste-ga ühendatuna koolis korraldatava teatri- ja draamaõppega saaks anda mitmekülse ja erinevatest vaatenurkadest rikka aluse laste ja noorte teatrikasvatusele.

Teatrialal on süvenenud arusaam teat-ritegevuse muutumisest, ainult esinemis-dest enam ei piisa. Levimas on laiaulatuslik teatrialane mõtlemine, mille puhul teatri tähendus on palju ulatuslikum, kui vaid seal toimuvad etendused. Teatri ühiskondlikud

ülesanded, suhe oma kohaliku keskkonnaga ning osalusteatri erinevate vormide võima-lused on tõstnud keskele kohale töö publi-kuga. Selle olulise osa moodustab teatrite ja koolide vaheline koostöö. Sellisele ühiskon-na teenimisele pole siiski veel leitud rahas-tamist ega väljakujunenud tegevusvorme.

Tingimustest tulenevalt on koostöö koo-lidega tihti teatrites tagaplaanile surutud. Teeb see, kes jõuab, ja siis, kui jõuab. Pea-mine probleem on järjepidevuse puudumi-ne. Koolidega teostatavat koostööd ei saa pikemaajaliselt planeerida. Suurepärased projektid on tihti vaid tähtajalised. Üha rohkem on teatrites tekkimas vajadus alali-se publikualase töö teostaja järele, kes võiks peale planeerimise teha ka praktilist kunstipedagoogilist tööd. Publikuga seotud töö innukaid ja ideerikkaid teostajaid leidub nii kooli lõpetavate osalusteatri professionaali-de kui ka teatri enda töötajate hulgas.

FOTO: MARKO KALMARI

Loovus on ettekujutusvõime ja tunnetamine

Teatrite antav personaliressurss publikuga toimuvaks tööks oleks märkimisväärne üleriiklik edusamm peale Soome teatri- ja draamahariduse ka teatrite ühiskondliku rolli täitmise seisukohast, aidates kaasa piirkondlikule sidustumisele kohaliku ühiskonnaga. Projekti tähtsaim eesmärk saavutatakse lastele ja noortele pakutava kogemuspõhise õppimise näol, mis toimub nii teatrit vaadates kui ka interaktiivsete töövormide ja eriti oma teatritegemise kaudu.

“Dialogi 2” töörihm:

INARI GRÖNHOLM, TaL

Kari Jagt, projekti koordinaator, Teak

TINTTI KARPPINEN, draamaõpetaja,

FIDEA

HEIKKI MÄKELÄ, teatrilavastaja

SOILE RUSANEN, lektor, Stadia

HELENA RYTLI, näitleja, SNL

ANNE SANDSTRÖM, draamaõpetaja,

FIDEA esimees

VILLE SANDQVIST, näitleja, SNLi esimees

PIRJO SINKO, haridusnõunik, haridusamet

TARJA-TUULIKKI TARSALA, näitleja, SNL

MARJUT TOIVANEN, näitleja, SNL

PASI VARJUS, õpetaja, FIDEA

LOTTA VAULO, projekti koordinaator

MARJO-RIITTA VENTOLA, lektor, FIDEA

Artiklile on lisatud lavapilte Vaskivuori muusika- ja tantsugümnaasiumi etendusest „Punased ukсед” Vantaa Martinussalis 2006. aasta jaanuaris. Lavastuse muusika autor on Tuomari Nurmio, käsikiri Joel Elstelält ja lavastas Kari Jagtin. „Punased ukсед” on hea näide projekti „Dialogi 2” koolide draama- ja teatrikasvatuse konkreetsetest tulemustest.

kari.jagt@teak.fi

Identiteet ja muutumine

Õpetaja töö on spetsiifiline amet, mida mõjutab ühiskonnas domineeriv pidev muutumine. Laste ja noorte õpetamine infoühiskonnas toime tulema ning edukalt vastama pidevalt muutuva töökeskkonna väljakutsetele seab õpetajatele uusi kompetentsuse põhieeldusi. Siiski pole ühiskonnas veel arenenud välja selliseid läbiproovitud käitumisviise, tegutsemismudeleid ja kindlaid institutsioone, millele toetudes nende nõuete edenemine tõhusalt realiseeruda saaks. Vanad institutsioonid pakuvad aegunud lahendusi, mis muutunud oludes ja uuelaadseks kujunevas tegelikkuses enam tingimata ei toimi, kuigi koos tehnoloogia arenguga on tegelikkus juba siin ja praegu muutunud üha raskemini määratletavaks. See hoidub liigendustest ja liigitustest ega juhindu definitsioonidest, vaid koosneb üha abstraktsematest nähtustest ja osadest, mille omavahelisi suhteid, põhjusi ja mõjutusi on raske mõista. Võimalikkuse piirid joonistuvad meie reaalsuses välja üha uuesti, et siis taas hetke pärast uue teadmise ees hajuda.

Kaasaegses koolis olid ja on endiselt kõige olulisemateks ülesanneteks teadmiste ehk üldhariduse ja oskuste ehk oskusteabe edastamine, samuti nagu kasutatavate vahendite tundmine ja eneseusalduse tõstmine. Õpetaja elukutse hõlmab peale kutsealase sisulise oskusteabe ka ühiskondlikku kasvatustööd ning samas on õpetaja tähtis figuur õppuri elus, kujundades tema eetilise ja moraalse identiteedi aluse. (Luukkanen 2000, lk 65).

On toimunud ja jätkuvalt toimub midagi kummalist: ehkki juba Aristoteles ütles omal ajal, et muutumine on aja teine nimi, on nüüd muutunud muutumine ise. Tegevuskeskkonna muutumise üks tundemärke on see, et taanduvale ajastule omased seaduspärasused ei tundu enam prognoositavad ega konsekventsed. Nõnda siis ei tagagi

lõpuks ka traditsioonilised, kultuuriga sündinud ja rahvuse ajalooa koos arenenud institutsioonid, organisatsioonid ja harjumuspäraseks saanud, pikka aega edukalt teeninud tegutsemismudelid sellist lõpptulemust, mida oodatakse (vt Aaltonen & Wilenius 2002, lk 16-20; Mannermaa 2004; Rubin & Linturi 2004).

Barth (1996, lk 183-191) jaotab tegevuse kolmeks analüütiliseks tasandiks: makro-, vahe- ja mikrotasandiks (vt ka Siivonen 2002). Ühiskonna makrotasandil toimunud ehk muutunud muutuse ning oma aja ära elanud institutsioonide nõrgenemisega seonduvad näiteks nii globaliseerumise mitmesugused avaldumisvormid kui ka paljuräägitud heaoluriigi olemusliku aluse mõranemine ning traditsiooniliste turvavõrkude katkemine. Organisatsioonide vahetasandil

FOTO: MARKO KALMARI

Stseen Vaskivuore gümnaasiumi õpilaste lavastatud muusikalist „Punased uksed” Vantaas.

tõusevad esile võrgustumise, uut laadi juhi-
positsiooni ja kohanemisvõimelisuse vormid
vastukaaluna hierarhiliste ja vertikaalsete
struktuuride ning tegutsemismallide

vananemisele ja nõrgenemisele. Muutumise
muutumine ei jäta seega puudutamata üh-
tegi institutsiooni – ka mitte õppeasutusi.
Võib oletada, et ka jäigad ja auväärased har-
idusinstitutsioonid hakkavad lähiaastatel
jõudsalt uuenema moel, mille vormid meile
veel üheselt tõlgendatavalt ei avane.

Üksikindiviidis elab mikrotasandil info-
ühiskonnastumisega – muutuvat muutu-
mist võib ka niimoodi nimetada – seonduv
tööstusühiskonnas domineerinud tööjõu
uuendamise traditsioonist johtuv oletus sel-
le kohta, et ta peab järjepidevalt uuendama
oma oskusi. Et pinnal püsida, peab inimene
õppima ja omandama terve elu ja igal pool
midagi uut ja samas ühtlasi ka vabanema
vananenust, võtma emotsionaalselt osa
kõigest ja kogu aeg ning olema valmis sot-
siaalseks suhtlemiseks aegruumis 24 tundi
päevas 7 päeva nädalas ja 365 päeva aastas.
(Hietanen & Rubin 2004).

Sellises kaoses on üksikul tegutsejal üha
raskem olla tõeliselt loov ning mõjutada
olukordi ja sündmusi – või vähemasti ko-
geda, et neid on võimalik mõjutada. Niisiis
rõhutatakse uurimuse kohaselt haridusor-
ganisatsioonide strateegiates ning ka neis
töötavate inimeste tulevikustenaariumides
reaktiivselt pigem seda, kuidas kohaneda
muutuse ja uute väljakutsetega, selle ase-
mel et mõelda proaktiivselt, kuidas võiks
ise tõhusamalt mõjutada arengu suunda ja
kvaliteeti. Tulevik terendub jõuna, mis ligi-
neb, mitte tehtud otsuste ja valikute ühise
ja soovitud lõpptulemina. (Linturi & Ru-
bin 2004; Rubin 2006). Siiski pole mitte

Oluline on impulsside andmine

kellelgi tuleviku üle ainuõigust. Nii nagu varasemad valikud ja nende tagajärjed on meie praeguse reaalsuse aluseks, nii vormub ka tulevik juba toimunu peale praegu tehtavate otsuste ja nende tagajärgede koosmõjudest. Seega, püüdes teha häid otsuseid ning analüüsidest võimalikke tulevikuv variante, võib mõjutada realiseeruva tuleviku kvaliteeti.

Nimelt infovahendid ja arvutitehnoloogia areng toovad meie tegelikkusse pidevalt uusi elemente, muutes pöördelelt kaasaegset maailmapilti ning samas suunates ühiskonda mingi uue reaalsuse mudeli poole. Institutsioonide siseselt on kujunemas vähehaaval suurenevaid pingeid, mis tulenevad üha uuesti muutunud vajadustest ja tulevikuootustest. Viimastel aastatel on ka Soomes jõudsalt panustatud tipposkuste ABsse ning seda esindavatesse uurimis- ja haridusasutustesse. Rahastamine on saanud äärmiselt otsustavaks küsimuseks haridusasutuste olemasolule – üksnes põhiülesande hästi täitmise eest ei tundu enam piisavat. Igal koolil kui areneval organisatsioonil oleks vaja oma tootemarki, turundust, isikupärast lähenemisviisi erinevates ainevaldkondades. Samas rõhutatakse omavahelise konkurentsi, spetsialiseerumise ning koostööd soosiva mõtlemise kõrval koostööd, vastastikmõju ja ühistöö vajadust. Johtuvad ju ka vastuolulised nõudmised ja vajadused ühiskonna muutuvatest vajadustest – vanast on paljudi veel alles ja kehtiv, samas kui uus juba peale tungib.

Sellist juhtimise killustumist ning kaugenemist igapäevaelu tegevusest ja tegijaist üritatakse leevendada, kõneldes otsuste langetamise läbipaistvusest ja avatusest, kuid küsimus ei oleli tingimata nähtavuse puudumises või millegi teadlikkus, tahtlikus varjamises. Probleemi tuum on pigem hoopis selles, et võimu vormid muutuvad infoühiskonnaprotsessi süvenedes üha abstraktsemateks, samal ajal kui otsustamist nõudvad küsimused muutuvad üha komplitseeritumaks. Teavet uuest polegi sageli saadaval liiga vähe, vaid pigem liiga palju. Üha raskem on kujundada ühist arusaama ja võtta seisukoht otsustamist vajavate küsimuste või arengukava osas. Tervik jääb lakkamatus infotulvas ebamääraseks ning situatsioonide ja sündmuste kompleksed koosmõjud teevad tulevikualternatiivide käsitlemisel lahenduste leidmise aina vaevarikkamaks.

Müütide ühiskonnas on oma tootemargist kujunemas toote turustamisel olulisem tegur kui seda on kvaliteet või sisu, ja rahvusvahelised meelelahutuskanalid vormivad omaksvõtmise kriteeriume ja tarbija käitumise norme. Traditsioonilise rahamajanduse kõrval üha tulutoovamaks muutuv sümbolimajandus toodab konkreetset ja reaalses toimivat heaolu vägagi virtuaalsete fenomenide abil. (Vt nt Wilenius 2004; Aaltonen & Wilenius 2002). Seepärast peavad näiteks gümnaasiumid vähehaaval hakkama end turustama kui erinevaid tootemärke.

Püsiv ja muutuv

Psühholoogilistest uurimustest on ilmnenud, et inimese ajutegevus muutub tehnikarenedes. Tekivad uued sünaptsid, sest me teame rohkem ja oskame seostada asju ehk olemasolevat üha uutel viisidel – loome uut. Ehkki loovus koos närvirakkude uute ühendustega suureneb, pole meie inimlik suutlikkus teha tähelepanekuid ümbritseva keskkonna kohta siiski aegade jooksul ometi kuigivõrd muutunud ega kiirenenud (Nyman 1988). Teemade käsitlemine, uuendused nõuavad samu protseduure ja me analüüsime tegelikkust ikka endiselt samal moel asjade-sündmuste loogilise järgnevusena nagu varemgi, ehkki infoühiskond toodab reaaliajase infot, mida me meeled peavad läbi töötama katkematute paralleelsustena üha rohkemate radadega infokiirteel. Meie saatuseks ongi seega leida arukas ja otstarbekas tee läbi elu infoühiskonnas, varustatuna samasuguse tähelepanuvõime ja -kiirusega, nagu oli meie eesajal ja -emadel kiviajal.

Ka identiteedi kujunemisel püsivate joonte ning muunduvate ja kohanemisevõimeliste rolliomaduste vahekord on muutunud, seepärast ongi identiteedi väljakujunemine lõpmatu ja eluaegne protsess – õnneks pole me kunagi lõplikult valmis. Identiteediprotsess moodustab olulise osa ühiskonna ja koosluse terviklikkusest, mille pinnalt me peegeldame oma lootusi, ootusi ja isiklike omadusi. Sel moel muudab identiteediprotsess nii üksikindiviidi kui ka ühiskonna eksistentsi mõttekaks.

Identiteet on representatsioon, mis tekib sellest, et me otsime teistest neid omadusi, millega me ei taha või millega me tahame samastuda. Arenemiseks vajab identiteedi kujunemise protsess pidevat sotsiaalset suhtlust ning dialoogi teiste inimestega. Sellise dialoogi abil loome piirid iseenda ja teiste vahele ning mõistame, kes me oleme, mis me oleme ja kuhu kuulume mingil elutee hetkel. Sotsiaalse suhtluse abil täpsustame, mil moel me selles protsessis erinevame teistest ja mis selles erinevuses on tõeliselt tähtis – mis teeb minust minu. Seepärast sõltuvad identiteedi tugevus ja vastupidavus ka sellest, kui püsivaks me peame inimestevahelisi erinevusi. (Taylor 1991)

Et ühiskond oleks inimesele vähemalt mingilgi moel mõistetav ja juhitav tervik ning konkreetne tegutsemiskeskond, mitte üksnes mingi inimesele kättesaadamatu abstraktne jõud, peab inimene lõpuks korrastama oma arusaama ka ühiskonnast, suhestades seda oma identiteediga. Siit võrsub individualism, mis on süvenenud ja kujunenud üheks olulisimaks olemuse allikaks tänapäeva ühiskonnas. Kuna tegevuskeskkond siiski kogu aeg avarduv ning üha intensiivsemalt võrgustub, siis see, mida me parajasti mõistame ühiskonna all, muutub samuti erinevateks muutuvateks, pealisteks, kihelisteks ja osaliselt virtuaalseteks mikroühmadeks. (Nt Bauman 1996; Maffessoli 1996.) Jõuame selleni, et samal ajal, kui inimesel on tugev vajadus kuuluda kuhugi, on moraal ja sotsiaalsus üha enam

Kunsti kaudu võib mõista loovuse olemust selle loomuomase protsessina

sõltuvad hetkel kehtivas olukorras indiviidi identiteeti kõige tugevamalt kujundava mikrorühma väärtustest ja valikutest. (Rubin 2006). Kõneldakse elamustööstusest ja *lifestyle*-tööstusest ning identiteeti tõlgendatakse sel juhul kui toodet, mis on seotud turumajanduse mehhanismidega ehk nende omadustega, mida müüjate ühiskonnas toimivatele mikrorühmadele müüa soovitakse. Erinevus aeglaselt areneva identiteedi ning teadlikult omaksvõetavate mitmesuguste elustiilide ja rollide vahel ähmastub pidevalt.

Üksikindiviid elamusühiskonnas

Ajal, mil individualismist on saanud igale üksikinimesele tähtsaim olemuse allikas, on mitmesugused iseendaga seotud projektid üheks neist vähestest võimalustest, mille üle inimesel on veel peaaegu täielik kontroll. Arusaamad eksistentsist ja aktsepteeritavusest kujunevad välja ning vahenduvad meile üha selgemalt turu ja meedia kaudu. Meedia pakub noortele esemelisi ja kiiresti muutuvaid väärtusi klantspakendites, mille sõnumiks on, et igaühel on õigus vastata kaasaja suundumustele, st olla kaunis ja kõlbulik turul kindlaksmääratud moel ning saada selle kaudu omaksvõetavaks tunnistanud. “Mina ise” – minu vaim ja keha – kujunebki nõnda uute elustiilide ja rollide katselavaks, kus valitseb pigem näiline vabadus. (Rubin 2000; vt ka nt Beck 1992; Berger & Luckmann 1995). Samal ajal esitab vastutus oma

majandusliku ja sotsiaalse edukuse eest üha suurema väljakutse sellele kontrollitavusele ning selle kaudu ka üleskutse tõelisele oma elu juhtimisele.

Teisalt loob individualismi väljakutse rohkesti paralleelseid ja reaalsust vahendavaid reaalsuspilte ja tulevikukujutelmi, milles erinevad ning lausa vastandlikud väärtused, hoiakud, rolliootused, ideaalid ja normid omavahel konkureerivad. Üksikisiku ülesandeks jääb teha nende vastuolulisuste vahel oma valik. (Rubin & Linturi 2001). Traditsioonilised mõisted ja tegutsemismudelid kõnealusel valikusituatsioonis aga paraku ei aita, kuna uutele asjadele ja nähtustele pole alati veel isegi nimetusi, rääkimata nende ajaloost. Vana tõetera ütleb, et kogemus sünnitab tarkuse ning selle kaudu arenevad uued mõisted, tegutsemisviisid, suhtumisviisid, samuti nagu traditsioonid, institutsioonid ja muud tegelikkuse juhtimise vahendid. Ometigi pole meil veel kogemusi infoühiskonnast ega infoühiskonna ajalugu - seega pole meil ka vahendeid selle oma juhtimise alla võtmiseks.

Uue ja kogu aeg muutuva tegelikkuse olemusest ja fenomenidest püütakse rääkida vanas keeles, neid harjumuspäraselt illustreerides ja nõndaviisi mõistes tõlgendatakse ka muutusi-uuendusi varasema stabiilsuse aegu väljaarendatud vahendite abil. Tagajärjeks on lõputu “praegu”-hetk, üha paisuv olevik, mis vallutab ruumi mineviku ja tuleviku mõistmise teel. Räägi-

takse elamuslikkusest, müüdiühiskonnast ja tundeintellektist, kuigi praegu tuleks keskenduda kannatlikkusele, pikemaajalise kaalutlemisele ning valikute põhjuste ja tagajärgede mõistmisele. (Rubin 2000, 2006; Rubin & Linturi 2001). Ihatakse rahuldustunnet ning püüeldakse üha kiirema soovide täitumise ja efektiivsuse poole. Kas me oleme nüüd unustamas mineviku, edasikestmise ja sügavuse tähendust?

Pole siis ime, et oma elu juhtimine muutub üha keerukamaks. Infoühiskonna lapsel ja noorukil on “tarbijakodanikuks” sirgumise oht muutuda aktiivsest, hästifunktsioneerivast subjektist iseenda elu objektiks. Nii saab temast paratamatult sündmuse osa, tegelaskuju omaenda elu müüdis, mille kirjutajat ei tea keegi ja mille faabula on käsitatamatu. (Beck 1992; vt ka Giddens 1991).

Muutumises loovimine nõuab loovust. Teekonnast kasvamisprotsessist sõltumatu ja tugeva identiteedi poole saab üha frustrerivam ja valusam kogemus, kuna mitte kellelgi – kõige vähem inimesel endal – pole enam selgust, milline on tõeliselt õnnelik inimene ja kuidas saavutada täisväärtusliku elu.

Lisateavet:

anita.rubin@tukkk.fi, www.tukkk.fi/tutu

ALLIKAD:

AALTONEN, M.&M. Wilenius 2002. Osaamisen ennakointi. Pidemmälle tulevaisuuden, syvemälle osaamiseen. Edita, Helsinki.
 BARTH, F. 1996. Manifestasjon og prosess. Universitetsforlaget, Oslo
 BAUMAN, Z. 1996. Postmodernin lumo. Vastapaino, Tampere.
 BECK, U. 1992. Risk Society. Towards a New Modernity. Sage Publications, London, Thousand

Oaks& New Delhi.

BERGER, P. L. AND LUCMANN T. 1995. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Like, Helsinki.
 GIDDENS, A. 1991. Modernity and Self-identity. Self and Society in the Late Modern Age. Polity Press, Blackwell Publishers, Cambridge.
 LUUKKANEN, O. 2000 a. Opettaja vuonna 2010. Opetajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankkeen (OPREPRO) selvitys 15. Loppuraportti. Opetushallitus, Hakapaino, Helsinki.
 MAFFESSOLI, M. 1996. The Time of the Tribes. The Decline of Individualism in Mass Society. (Translated by d. Smith) Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi.
 MANNERMAA, M. 2004. Heikoista signaaleista vahva tulevaisuus. WSOY, Helsinki.
 NYMAN, G. 1988. Tietotekniikka ja havaitsemisen psykologia. Psykologia 6/1988, ss. 425-431.
 RUBIN, A. 2000. Growing up in Social Transition: In Search of a Late-modern Identity. Annales Universitatis Turkuensis, Series B, Tom. 234, Humaniora. University of Turku, Turku.
 RUBIN, A. 2006. Muuttuva korkeakoulu. Turkun kauppakorkeakoulun opettajien tulevaisuuden kuvat. Julkaisemista odottava tutkimusraportti.
 RUBIN, A. & HIETANEN, O. 2004. Opettämisen, oppimisen ja oppimisympäristöjen tutkimisen tulevaisuus Luku 9 julkaisussa Oppimisympäristöjen tutkimus ja alan tutkimuksen edistäminen Suomessa. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004: 38, Helsingin yliopistopaino, ss 29-33.
 RUBIN, A. & LINTURI, H. 2004. Muutoksen tuulissa. Pienten lukioiden tulevaisuudenkuvat. Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen julkaisusarja 3/2004, Turku.
 RUBIN, A. & LINTURI, H., 2001. Transition in the Making. The Images of the Future in Education and Decision-making. Futures Vol. 33 No. 3-4, April/May 2001, ss. 267-305.
 SIIVONEN, K. 2002. Does European Union leave room for local identities? Locality as a cultural semiotic process. - Ethnologia Scandinavica vol. 32. Lund, Folkliivsarkivet 2002, ss. 63-77.
 TAYLOR, C. 1991. The Ethics of Authenticity. Harvard University Press, Cambridge and London.
 Wilenius, M. 2004. Luovaan talouteen. Kultuuriosaaminen tulevaisuuden voimavarana. Edita, Helsinki.

Kasvataja loovus, eelis või vältimatus?

Loovus on ühine ja kollektiivne ilming. Loovus ühendab ja eraldab. Loovus on kontaktis teiste ajas valitsevate nähtustega. Loovusest ja loovusekasvatusest rääkimine jätab vanaaegse mulje. Kakkümmend aastat tagasi oli lugu teine. Samasugune on arusaam kollektiivsusest. Jagamine, ja eriti andmine ei ole tänapäeva teema. Saamine seevastu küll. Meie aja kangelas on kiiresti rikastunud, lühikese ajaga palju saanud. Neist ei räägita kui loovatest inimestest, vaid kui õnneseentest ja tublidest, mõni ehk veel kui ahnetest. Kas nad on ka loovad? Mõned on, teised mitte. Kollektiivsusega on sama lugu. Tsunami peatas meid hetkeks, oli ju peaaegu kõigil tuttavaid, kes olid realselt sattunud maailma proovile pannud õdushetkedesse ja tõelisi kangelastegusid teinud. Meil ilmnes järsku üllatavaid võimeid, oskasime järsku improviseerida, osaleda, kaasa elada ja aidata. Aga nii oli see vaid hetke.

Soomlased rõõmustasid, kui rahvusvahelise võrdluse tulemusena selgus, et meie lapsed tulevad hästi toime matemaatikaülesannetega ja õpivad korralikult lugema ja kirjutama. Efektiivsus, sooritamine ja treenimine on ennast ära ta-sunud. Edu teine pool on hirmutavalt mil-legi kaotamine. Ja nii ongi juba juhtunud. Ka selle puhul on tegemist loovusega, kuid teistsuguse loovusega. Kui laps õpib koolis rohkem matemaatikat, siis peab ta vastavalt midagi vähem õppima. See miski on kunst, muusika, joonistamine, kirjandus, tantsimine, teater, sport, käsitöö.

Kunstiõpetuse ressursid on kahanenud ja see suund jätkub. Tundide arv on vähenenud ja õpetajate oskusteave nõrgeneb. Põhikooli kunstitundide arv ei ole enam piisav pädevate kunstõpetajate palkamiseks. Kunst on muutunud kõrvaltegevuseks. Kuigi Soomes

on mitu kõrgetasemelist kunstiõppeasutust, mis vastavad ka amatöörkunsti vajadustele, ei asenda see üldhariva õpetamise ülesannet. Õppeasutustesse astujatele korraldatakse konkursse ja valitakse parimad. Enamasti on õppurikandidaadid tulnud kunsti harrastavatest peredest. Erinevused süvenevad ja kunst jätkab oma elitaarset elu. Kunst ei ühenda.

Järgmine samm on kava vähendada kunstihariduse mahtu kasvatajate, õpetajate ja lasteaiaõpetajate ettevalmistuses.

Kunsti kollektiivsust väljendab episood Vantaa linnas 2005. a. kevadel. Linnavalitsus tegi linnavalikogule ettepaneku, et linn peaks järgmise viie aasta jooksul rahapuuduse tõttu kõikidest kunstiprojektidest loobuma. Kas vanemad olid oma laste kunstikasvatuse pärast mures? Üldse mitte! Otsus sai avalikkuselt selge toetuse. Paljud

Garderobi- alaprojekti õpilastööde pilt: rokokoo kontskingad värvilisest wc- paberist ja kuldkaelakett makaronidest.

soovitasid ajavahemikku veelgi pikenda või kunstiprojektidest täielikult loobuda. Põhjendused olid juba tuttavad: “Kunstnikke toetab ka riik. Teenused tuleb esmajärjekorras korda saada. Esmalt leiba, alles siis tsirkust.”

Olen kasvatuspsühholoogina pidanud osalema ja saanud õiguse osaleda aruteludes, kus on teemaks olnud loovuse tähtsuses lapse kasvamisel ja arengus. Minu roll on olnud toimida loovuse pooldajana. Mul ei ole selle vastu midagi, kuigi mingiks loovuse asjatundjaks ei ole ma ennast kunagi pidanud. Ma ei ole loovust uurinud, kuigi loovus tähendab minu jaoks uurivat meelt. Loovus hõlbustab minu elu ja loovus on muutunud minu mõtteviisiks. Ma ei pea kohe õige lahenduseni jõudma, sest ma võin mitu korda katsetada ja teha sama asja erineval viisil. Kõik ei mõtle samal viisil. Keegi teine kogeab, et tal on abi rutiinist, muutumatutena korduvatest toimingutest. Aga mulle meeldivad tillatused ja ma olen

uudishimulik. Mulle meeldib, kui ma saan mõju avaldada ja muudatusi käivitada. Kui ma ei katseta, siis ma ei tea, kas on ka teisi võimalusi. Ja nende eelistest ei saa ma samuti ilma proovimata midagi kindlat väita. Meie mõlemad, mina ja keegi teine, oleme õppinud oma kogemuste kaudu. Meid on nii julgustatud kui ka piiratud. See oskus on tugevnenud, mida ma olen ise oluliseks pidanud. Üksi ei oleks ma õppinud ja ka mitte selle pärast, et oleksin kuidagi eriti loova iseloomuga. Olen vajanud mulle lähedaste inimeste toetust ja kannustamist. Loovusest on natuke ka kasu olnud. Probleem on lihtsustunud või siis on tuju paranenud. Kui tekib tunne, et kõik jookseb kokku, muutub igavaks, tekib tahtmine teisiti teha. Ja kohe muutud erksamaks. Loovus ei ole omaette eesmärk, vaid viis ummikusse jooksnud olukorrast välja tulla. Olgu siis tegemist probleemide, inimsuhete või maja ehitamisega. Ka selles on omad ohud. Maja ei tasu ainult loovalt ehitada. Selleks on vaja

ka muud omadusi ning oskusi. Hea maja on vastupidav maja. Hea maja pakub kaitset. Maja asub kusagil ja näeb ilus välja. Maja on tehtud mingist materjalist ja selle on keegi ehitanud. Kas loovus on oskus või omadus. Vähemalt heas majas on mõlemat. Maja on osavalt ehitatud ja on mingisugune.

Juba ainuüksi argipäevas on mitmesugust loovust. Loov kõneleja ei kohta alati loovat kuulajat. Ja loov kuulaja ei ole alati loov kõneleja. Kas kaks inimest on sellisel juhul suutelised loovust samal viisil mõistma. See on üsna raske.

Küsitlesin aastatel 2000-2005 neljasada esimest last ootavat ema ja isa hea lapsevanema omaduste teemal. Loovus sai vähe tähelepanu: ainult 0,75% vastajatest pidasid loovust oluliseks. Vanemad nimetasid siiski mitmeid loovusega lähedalt seotud omadusi, näiteks loomingulisust, mängulisust, leidlikkust, fantaasiarikkust ja innustamist. Ka neid omadusi pidi oluliseks vaid kuus protsenti vastajatest. Tulemus ei olnud üllatav. Loovuse ja kunsti hindamine jäävad samale tasemele.

Filosoof Immanuel Kanti sõnul on kunst töö, mis annab teatud illusiooni ilma vaevata ja mängulisest tegutsemisest. Kunstiline tegevus tundub nii lihtne, et sellega saab hakkama igaüks, ka laps. Paljud mõtlevad, miks nii lihtsa asja eest veel maksma peab. Nad unustavad, et pealtnäha lihtsa taga on palju tööd.

Ettevõtlusmaailma edukusõpetused juhiavad munitsipaalüksuste haridus-, sotsiaal- ja tervishoiuteenuste strateegiatega kavandamist, kuid unustavad seejuures, et eduka ettevõtte jaoks on uuenemine eluliselt tähtis. Ilma loovuseta on uuenemine võimatu. Hoolduse, kasvatus ja õpetamise kavanda-

FOTO: TYKO ELO

Garderobi- alaprojekti õpilastööde pilt: "Nahk-Adidas" tõrvapaberist.

jad on alles ärkamas, sest äsja uuendatud õppekavades ei leia parimagi tahtmise juures loovuse kohta ühtki märget.

Loovuse mõiste on keeruline seetõttu, et tödesid on mitu. Oleks ju palju lihtsam, kui oleks olemas üks objektiivne mõõdik, mille abil saaks võrrelda loovust ja loovuse puudumist või head ja halba loovust.

Kas kasvatajate loovuse peale tasub üldse mõeldagi, sest kõrgelt seda ei hinnata ja defineeriminegi tekitab probleeme. Loomulikult tasub, sest loov kasvataja leiab lahendusi ega satu oma igapäevatoos ummikolukorda. Kuigi esimene lahendus katse võib ebaõnnestuda, annab ainuüksi katsetamine uut jõudu juurde ja julgust proovida.

Kasvataja võib asendada puuduva oskuse teise oskuses vilumuse saavutamise ja niimoodi ikka eesmärgini jõuda. Kõne-defektiga õpetaja Celestine Frenét arendas välja tegevusliku õpetamismeetodi. Psühhoterapeut Milton Erickson keskendus kõne asemel hüpnootilisele ja sugestioonile, sest haldamise tõttu oli tema kõne ebaselge. Psühhiaater Eero Riikonen oma kolleegidega on aga hakanud rääkima masendusest kui peidetud rõõmust. Kui teraapias räägitakse kliendiga rõõmust, kas või peidetud rõõ-

must, võib rohkem rääkida ka heast enesetundest ja liikuda heaolu suunas.

Loovus ei ole alati vaimustav, sest üllatuslik lahendus võib hämmeldust tekitada. Vastuvõtja, eelkõige kunsti vaataja ja kuulaja, püüab loovat tulemust mõista. Uus lahendus ei ole kõrvalistele inimestele alati selge.

Osa inimeste arvates on loovuse varjukülgl see, et loov laps ja täiskasvanu võivad olla raskesti kontrollitavad – eriti võimu kaudu. Loova inimese käitumine võib olla ettearvamatu.

Loovus on vaimse tervise osa. Inimene tuleb raskustega toime, tehes oma kogetust ellujäämislugusid. Loo kokkupanek on loov tegevus, mis eeldab ka loovaid oskusi. Üks kirjutab, teine maalib, kolmas ehitab, neljas näitleb, viies kasvatab, kuues teeb midagi muud. Loo koostaja võib kasutada teiste loodud lugusid, kuulata muusikat, lugeda raamatuid, vaadata pilte, kududa kampsuneid.

Loovus võib olla üldine ja eriline. Kui loovus seostub oskuste ja tahtega, võimete ja motivatsiooniga, on tegemist andekusega. See tähendab sujuvat mõtlemist, avatust

erinevate kogemuste osas, uudishimu, tundlikkust detailide suhtes. Näiteks samu pilvi vaatavad inimesed võivad oma kogemust täiesti erinevalt kirjeldada: üks kirjeldab pilve kuju, värvust, liikumist ja kujutleb pilvedele inimlikke rolle ja juhtumeid. Teine aga vaatleb pilve füüsilisi omadusi, vee koostisosi ja ennustab tulevast ilma. Kumbki teab ja kujutleb, aga erinevatest aspektidest lähtuvalt, erinevate meetoditega ja erineval eesmärgil.

Loovusest kui andekusest mõtlemine võib olla püüis. Kasvataja võib ekslikult pidada loovust omaduseks, mida ühel on ja teisel pole. Loovust peab nägema tegevusena, mis nõuab oskusi – ja neid oskusi saab treenida. Loov inimene katsetab ja tegutseb mitmel erineval moel. Kasvataja loovus tähendab leida üha rohkem paremini toimivaid viise, kui neid tugevdada, saab ebaefektiivsetest töövõtetest loobuda.

Suur osa lastega peredest on tihtipeale sunnitud suurte kulude ja väikeste tulude vastuolus tasakaalu leidma. Kitsikus võib olla koormav ja stressi tekitav või hoopis loovuse tõukejõud. Loov inimene mõtleb välja ja teostab väikesest ja silmatorkamatust ainesest suuri elamusi.

FOTO: TYKO ELO

Sinikka.kuosmanen@etu.inet.fi

Garderobi- alaprojekti õpilastööde pilt: innovaatiline lakritsaking.

HANNELE LEVÄVAARA

Loovust õhutavad õpetamismeetodid

“Loovus oma parimal kujul väljendub julge ja siira eneseteostusena.”
(Opetusministeriön julkaisuja 2004:4, Luovuuskertomus, lk. 7)

Esmalt näide uuendusprotsessi realiseerumisest

Õpilastele anti ülesanne kavandada ja ehitada materjalidest liikuv tulevikumänguasi, mida nad võisid kaunistada värvide, tekstiilide ja sulgedega. Milline sai tulemus? Ülesande püsitus on, tõsi küll, veidi küsitav, sest lelud ei ole täiskasvanute maailmas olulised. Kuid olulised on mänguasjad just laste maailmas. Kes teaks lelust rohkem kui nende kasutajad?

Parima variandina valmistasid lapsed saadud materjalidest nt lohe, mis edasi liikudes kiigutab oma pead ja saba. Suus rippuva võtmega sulgeb lelu oma poegade kasti, seal hoiab ta ka oma leeke. Lisaks sellele sööb lohe kuule, mis pudenevad välja saba alt.

Toodud näide demonstreerib konkreetselt, milliste vaimustavate saavutusteni võib loovus õpetamisel küündida. Lapsed saavad väljakutse, neile seatakse keeruline eesmärk, mida on meelepärane vastu võtta ja milleni tahetakse jõuda. Lapse enda maailma paigutuv väljakutse kannustab ja motiveerib. Keegi ei jää kõrvale ja ei ole ka

Materjalikomplekti sisu: puidust liistud, nõör, kummipael, kruvid ja mutrid, kergplast, vedru, metallkuulid, plasttoru, laager, pdf-plaat, fooliumiteip, needid, ...

kõrvaliste isikute poolt etteantud mudelit, mille järgi toimida ja tegutseda. Kõik rühmad saavad ühesuguse materjalikomplekti ja ühesuguse tähtaja (mitu nädalat) oma mänguasja valmistamiseks. Ressursid on kõikidel rühmadel samad. Erinevad ainult loovus ja oskused.

Mänguasjaprotsessis saavad laste fantaasia ja uuenduslikkus võimaluse avaneda ja realiseeruda. Liikuva mänguasja kontekstis seavad lapsed endale eesmärgi, kavandavad oma mudeli ja idee, loovad protsesse, aruta-

Aasta 2005-2006

See toimib!- tehnoloogiavõistluse,
Jyväskylä maakonnavõistluse B- sarja
(4.-6. klassi õpilased) võitja mänguasi
„Lohe“.

Loovus on elu sool

vad ja teostavad. Lapse elule lähedases kontekstis on hõlbus toimida. Loova protsessi tulemusena sünnib toode, mänguasi koos reklaamiga ja protsessi päevikuga. Enne lelu lõpliku variandi valmimist on seda testitud, parendatud ja hinnatud.

Meie õppeaineteks jagatud koolis esitatakse kergesti küsimus: millise õppeaine õpetamise juurde selline loovusele õhutav õpetamise meetod, uuendusprotsess, kuulub? Nii selle näite puhul kui ka laiemas mõttes on vastus see, et mitte ainult ühe konkreetse õppeaine, vaid praktiliselt kõikide juurde. Edaspidi kasutan õpetusmeetodi mõiste asemel õppimismeetodi mõistet, et rõhutada õpilase rolli õppimises.

Uuendusprotsess kui õpetamis-meetod

Eespool kirjeldatud uuendusprotsessi realiseerumine on üks näide 2006. aastal 1. - 6. klassi õpilastele korraldatud tehnoloogia-konkursist TÄMÄ TOIMII! (See töötab!). Siin on kirjeldatud uuendusprotsessi realiseeritud tehnoloogiate õpetamise kontekstis.

Uued õppekavade alused on toonud Soome kõikidesse koolidesse tehnoloogiaainete kogumina tehnoloogia ja selle õpetamise. Iga ainekogum, seega ka tehnoloogia, eesmärgid ja sisu peavad kajastuma mitme õppeaine õpetamisel. Seega peaks ka uuendusprotsess kui tehnoloogia arendamisprotsess muutuma mitme õppeaine õpetamise meetodiks. Seda suunda toetab tehnoloogiale iseloomulik mitut eriala kattev ülesehitus.

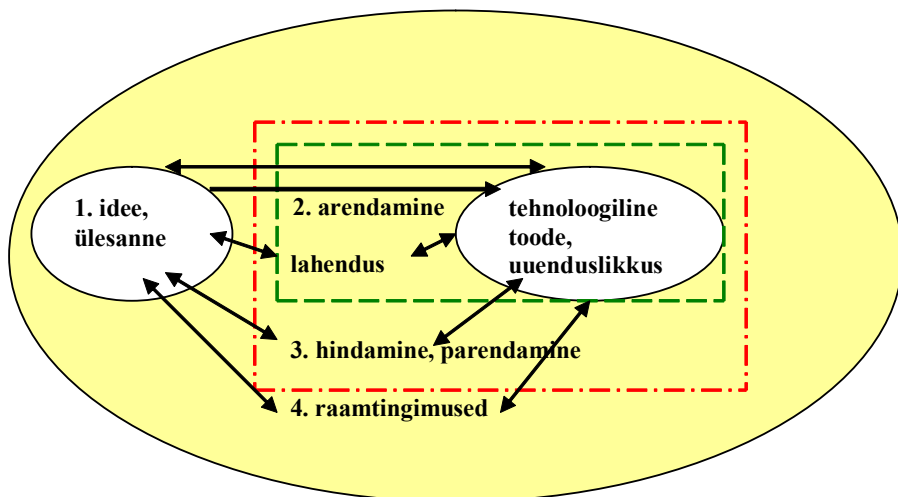
Joonisel olen kirjeldanud uuendusprotsessi etappe ja nende vahelisi seoseid. Iga uuendusprotsess on sündmus, kus tegija peab eelnevalt "nägema" ja looma midagi täiesti uut. Uuendusprotsessidel ei ole lisaks sellele ka ainsatki kõike katvat ühtset meetodit, seega on iga protsess selles mõttes ainukordne. Samuti on igas protsessis loovusel ja uuenduslikkusel äärmiselt oluline roll. Erinevate etappide aspektist on protsessis vajalik ka erinevat tüüpi loovus.

Protsess algab ideest või väljakutsest, millele otsitakse lahendust. Idee tuleneb enamasti kellegi probleemist või vajadusest, mis võib kuuluda mistahes teadus-, ühiskondliku sektori või kultuurialasse.

Etapp eeldab teatud laadi loovust, võimet näha väljakutseid või ideid oma keskkonnas, tundlikkust probleemide märkamisel ning võimet tegelikkust küsimärgi alla seada.

Uuendusprotsessi etapid ja interaktsioonisuhet nende vahel (Levävaara 2006).

Probleemide ja ülesannete identifitseerimine suunab teist tüüpi loovust ja uuenduslikkust eeldava protsessini, mis toodab vähemalt tehnoloogilisi ideesid. Parimal või pigem soovitud juhul jõuab protsess ideede mudeldamise, realiseerimise ja arendamise kaudu uuenduseni. Ideede mudeldamine, ja eeskätt ideede realiseerimine ja arendamine, hõlmavad testimist, uurimist ja uusi ideid. Sageli tuleb pöörduda tagasi protsessi alguspunkti. Selles etapis on ka oskusteabel, eelkõige loodusteaduste ja matemaatika lastel teadmistel ja oskustel, oluline roll.

Kogu protsessi koos uuendustega hinnatakse, parendatakse ja seda juhivad erinevat tüüpi raamtingimused. Hindamise aspektideks on näiteks jätkusuutlik areng, toote kasutatavus ja kasulikkus, seadusandlus ja erinevad kultuurid. Raamtingimustest võiks nimetada kogu inimkonna, ühiskonna või teatud inimgrupi väärtusi ja eetilisi arusaamu ning majanduslikke, sotsiaalseid, reli-

gioosseid ja poliitilisi tegureid. Nende tegurite ja uuenduste kokkusobitamine nõuab teatud tüüpi loovust, võimet näha protsessi mõjutavaid tegureid ja raamtingimusi uutest aspektidest.

Et uuendusprotsessis edasi jõuda, on vaja mitme erineva teadusharu spetsialistide, kooli kontekstis koostööd mitme õppeaine õpetaja vahel.

Uuendusprotsess ja õppeained

Uuendusprotsess on õppemeetodina teatud määral kasutusel juba vähemalt matemaatika, füüsika, keemia ja käsitöö tundides, kuid üsnagi lihtsustatud kujul. Loodusteaduste, eelkõige füüsika tundides, väljendub meetod eeskätt avatud ülesannetena, näiteks tuleb projekteerida teatud otstarvet täitev seade või leida, mis kasu on igapäevaelus ühest või teisest füüsikaseadusest või -nähtusest. Uuendus jääb sageli idee tasandile, kuigi vähemalt mingil määral on või-

malik ideest ka edasi liikuda. Matemaatikas kasutatakse seda meetodit sarnasel viisil. Käsitöötunnis pakutakse uuendusena välja näiteks uusi viise, kuidas kerisele vett visata.

Õppemeetodite levimise teed erinevate õppeainete õppimise juurde saavad selgemaks, kui arutleda uuenduslikkuse ja loovuse väljendumisvorme. Väljendumisvorm võib olla kasvõi uus idee, tähendus, tõlgendus, menetlusviis, toode või protsess. Milline üldhariva õpetuse õppeainetest on selline, et ühtki loovuse väljendusviisi selle puhul rakendada ei saa? Just uute tähenduste ja tõlgenduste arutelu sobib koolis mis tahes aine käsitluse, ka humanitaarainete tundides.

Traditsiooniliselt on uuendusliku protsessi lõpptooteks peetud esemelist toodet. See arusaam on uuendusprotsessi kasutuselevõttu kooli õpetusmeetodina oluliselt kitsendanud. Tehnoloogiline toode, uuendus, võib olla ka materiaalne, info- või teenustoodet või nende mis tahes kombinatsioon. Uuenduse mitmekülgne mõistmine laiendab uuendusprotsessi rakendatavust õppetöös. Esemelise toote uuendamine sobib suurepäraselt nt käeliste oskuste ja kunstiainetete õpetamisel, matemaatika ja loodusteaduste puhul. Info- ja teenustoodete uuenduslik arendamine sobib mis tahes õpetusega.

Ühtlasi võib uuendusprotsessi kaasamist erinevatesse õppeainetesse kaaluda ka minu joonisel kujutatud protsessi erinevate etappide aspektist. Iga etapp õhutab erinevat tüüpi loovust, nii et iga etappi saab tegelikult õpetamiseetodiks pidada. Protsessi ideed ja väljakutsed on olemas mis tahes teaduse, ühiskondliku sektori või kultuuri alal. Ka hindamine ja raamtingimused esindavad nt ühiskonda, meie väärtuste maailma ja meie eetilisi arusaamu nii ulatuslikult,

et loov arutlemine neil teemadel sobib kõikide ainete õpetamiseks.

Mida paremini õpilased ja üliõpilased valdavad erinevate õppeainete mõisteid ja oskusi, seda mitmekülgsemaid ja sügavamaid innovaatilisi protsesse suudavad nad käivitada ja seda rohkem suudavad ka loovusest, uuenduslikkusest, mõtlemisest, oskustest ja mõistetest juurde õppida.

Uuendusprotsess loob tehnoloogilise kultuuri

Inimesele iseloomulik uudishimu, teadmistejanu ja mugavuse soov on viinud vähemalt kahe kultuurilise protsessini, teadusliku ja tehniliseni. Teadusliku protsessi abil püüab inimene ikka paremini **mõista universumit** ja selle nähtusi. Tehnoloogilise protsessiga, mis on samuti kultuuriprotsess, püüab ta **muuta maailma** enda jaoks kasulikumaks ja meelepärasemaks. Teadusliku protsessi suhtes vastassuunaline tehnoloogiline protsess loob tehnoloogilise kultuuri, mis on tervikultuuri osasüsteem ja millel on oma roll kõikide osakultuuride kogumis.

Allikad:

LEVÄVAARA, HANNELE, 2006. Teknologian käsite perusopetuksen kontekstissa. Fysiikan laudaturtutkielma. Helsingin yliopisto. Fysikaalisten tieteiden laitos.

OPETUSMINISTERIÖ, 2004. Luovuuskertomus. Ehdotus hallitusohjelmassa tarkoitettun luovuusstrategian tekemisen luonteesta, lähtökohdista ja toteuttamisen tavoista. Opetusministeriön julkaisuja 2004:4. Helsinki. yliopistopaino.

hannele.levavaara@piilila.fi

Tehnoloogia õpetamine ja loovus

Põhihariduse uue õppekava teemakogum “Inimene ja tehnoloogia” tabab juba oma nimetusega asja tuuma; esimesel kohal on inimene ja alles siis tehnoloogia. Looduskeskkond koos kõigi oma nähtustega on olemas ka ilma inimeseta. Aga ehitatud keskkond, tehnoloogia, ei “kasva puu otsas”, vaid selle teeb inimene, ei keegi teine. Tehnoloogiline protsess on olnud ja on ka praegu oma iseloomult väga loov ja uuenduslik. Mitmeid leiutisi on tehtud juba inimkonna ajaloo alguses, nende eesmärgiks oli tagada elu võimalikkus ning parendada ja hõlbustada ka teiste elu kvaliteeti. Kõige olulisemad muinasaegsed ja praeguseini kasutusel olevad tehnoloogilised uuendused on ilmselt ratas ja ader. Tehnoloogia uuenduslik protsess toimib endiselt. Ehitatud keskkond muudab inimese tegevuse tagajärjel pidevalt oma kuju. Nii ei juhtu mitte ainult nn tehnoloogiafirmade uurimis- ja tootearendusüksustes, vaid ka paljude “igapäevaste” loovate ja uuenduslike inimeste tegevuse tulemusena.

Tehnoloogilise protsessi eesmärgiks ei ole esmajärjekorras mitte loodusnähtuste avastamine (*discovery*), mis on olemas juba inimesest sõltumata, vaid see on protsess, mis vastab meie paljudele vajadustele, et me oleksime kaitstud, võiksime elada, liikuda, saada toitu, suhelda jne. Ilma inimeseta ei oleks ka tehnoloogiat. (Hacker & Barden, 1988).

Loovus tehnoloogia õpetamise keskpunktis

Kuigi vahel näib, et kõik leiutised on juba leiutatud, ei ole see siiski nii. Väheusutav, et maailm 2006. aastal paigale jääks. Suurem osa asju on veel leiutamata. Selle sõnumi peaks tehnoloogia õpetamisel ka lastele ja noortele edasi andma. Loovus ja uuenduslikkus on tehnoloogilise protsessi tähtsamad tunnused. Rahvusvahelise Tehnoloogiakasvatuse Assotsiatsiooni definitsiooni järgi: “Technology is Human Innovation in Action” (Tehnoloogia on

inimkonna innovaativsus tegevuses ehk inimkonna uuendused tegevuses) (ITEA, 2000). Definitsioon on tabav, sest selles on rõhutatud tehnoloogia inimesest lähtuvat, loovat ja uuenduslikku olemust. Tehnoloogilise protsessi eesmärgiks ei ole esmajärjekorras mitte loodusnähtuste avastamine (*discovery*), mis on olemas juba inimesest sõltumata, vaid see on protsess, mis vastab meie paljudele vajadustele, et me oleksime kaitstud, võiksime elada, liikuda, saada toitu, suhelda jne. Ilma inimeseta ei oleks ka tehnoloogiat. (Hacker & Barden, 1988).

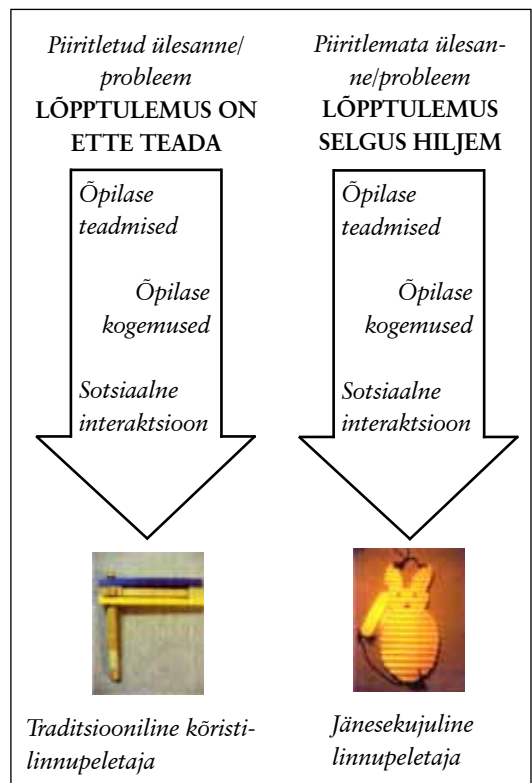
Kuidas mõjutab see väide tehnoloogia õpetamist? Eeskätt, kui tehnoloogia tunnistatakse inimesest lähtuvaks loovaks protsessiks, ei saa ka tehnoloogia õpetamine piirduda lihtsalt tehnoloogiast taustal mõjutavate loodusnähtuste uurimisega. Ja see ei saa ka olla lihtsalt olemasolevate tehnoloogiliste tegevuspõhimõtete uurimine. Mõelgem selles kontekstis näiteks kunstiõpetusele, mis keskenduks ainult kunsti erinevate suundade ning kunstivahendite ja töömee-
todite tutvustamisele. Nii omandaksime teadmisi kunstist, kuid mitte kunsti ehk teisisõnu, me ei võtaks mitte kunagi kätte kunsti töövahendeid ega teeks ise kunsti kas maalides, voolides, etendusi luues jne. Kas selline õpetamine vastaks kunsti põhi-
olemusele? Samal viisil võib tehnoloogia õpetamisel küsida, kas piisab ainult olemasoleva tehnoloogia ja selle taustal olevate loodusnähtustega tutvumisest. Minu arvates ei piisa, õpilased peavad saama ka võimaluse ise projekteerida, sobitada ja tehnoloogiaid arendada. Ka pelk töövõtete, vahendite ja materjalide tundmine ja oskus neid kasutada, kombineerida ja vormida ei ole uuendusliku saavutamiseks piisav. On vaja tundlikkust näha probleeme, ebakohti ja vajadusi, mis on probleemi tehnoloogilise lahendamise protsessi liikumapanev jõud.

Kui tehnoloogia laienenud mõistmine, ja sellega koos ka töövahendite ja materjalide käsitlemise oskus, ühendatakse võimega märgata võimalusi ja viia ehitatud maailmas parendusi ellu, siis oleme Adamsi (1995, 99) mõttele juba üsna lähedale jõudnud:

“Need edukad leiutajad, keda ma tunnen, märkavad probleeme väga kergesti.

Nad märkavad elu väikesi puudusi või raskusi, mille lahendamiseks nad saavad kasutada enda loodud tehnoloogiat.”

Loovuse puhul on tihti peale tegemist julge ja kriitilise hoiakuga olemasoleva suhtes, sooviga teha muudatusi ja näha enda ümber võimalusi. Loov tegevus on oma parimal kujul võrreldav ideede mänguga. Seda sooviks näha ka tehnoloogia õpetamises. Hea näide tavaliste asjade uuel viisil nägemisest ja ideedega mängimisest on Niksi-Pirkka. Ja milliseid leidlikke soovitusi näiteks pesupulkade kasutamiseks on aastate jooksul Niksi-Pirkkast lugeda saanud! Sealt leiab

tüüpilisele leiutajale omast mõtteviisi. Küsisin kord ühelt Ameerika leiutajalt, kuidas ta võiks leiutajale omase mõtteviisi lühidalt kokku võtta. Tema vastus oli: “Thinking outside the Box.” Vabalt tõlgituna tähendaks see mõtlemist traditsioonilistest mõttekäikudest erineval viisil. Sellisel viisil mõeldes läheneme probleemidele uuenduslikult ja loovalt. Leiutised saavad harva teoks “vaakumis”, vaid neis kombineeritakse juba olemas olevaid teooriaid uuel, looval, konstruktiivsel viisil. (Bender, 1991).

Järgnevalt lihtne näide selle kohta, kuidas traditsioonilise käsitöö kontekstis võiks teha paar sammu loovuse suunas:

Kui vaadelda eespool toodud kujundeid, siis võib näha, et vasakul pool kujutatud protsessinool ei vii millegi uueni, vaid kopeerib veel kord seda, mis juba olemas on. Tegemist on traditsioonilise linnupeletaja konstruktsiooniga, mida on tavapäraselt valmistatud juba sadu aastaid. Nende edasine tootmine ei muuda maailmas midagi. Sellises protsessis liigub õpilane justnagu kitsas torus, milles pole mingeid võimalusi juba omandatud teadmisi ja kogemusi rakendada. Ka sotsiaalne interaktsioon ja selle kasulikkus jääb minimaalseks. Lõpptulemus on üldteada ja loovusel selles ruumi ei ole.

Kas ka nii traditsioonilisse esemesse võiks tuua uut laadi, loova aspekti? Üks võimalus on formuleerida probleem laiemas mõttes, näiteks nii: “Ülesandeks on projekteerida ja valmistada linnupeletaja, mida saab ühe käega kergesti käsitseada”. Sellise variandi puhul on protsessi lähtekoht oma loomuselt avatum ja võimaldab välja pakkuda mitu al-

ternatiivset lahendusevarianti. Joonisel paremal pool on kujutatud uut laadi, värske ja uuenduslik lähenemine linnupeletajale. Kui õpilaselt küsiti, kust said nad idee nimelt jänesekujuline peletaja ehitada, vastas ta, et oli tõmmanud jäätisepulgaga mööda koolimaja seinte püstpaneeli ja idee sai ta sellest kogemusest. Seega on õpilasel avatumas situatsioonis võimalus kaasata probleemi lahendamisse omaenda kogemusi ja ideid. Õpilasele võiks rääkida ka seda, et tema tõlgendus linnupeletajast on “*Human Innovation in Action*” ja see kannustab teda ka edaspidi tavalistele asjadele julgesti uusi, värskeid, loovaid lähenemisviise otsima.

Selles kontekstis on sobilik rääkida ka Ristomatti Ratia uuenduslikust lähenemisest traditsioonilisele leilikulbile. Kui Ratia püüdis tavalise leilikulbiga enda projekteeritud Pikkutonttu kerisele vett visata, valgus vesi pigem mööda kerise külgi kui kerise avadest kividele. Ratia arutles selle üle ja keeras kulpi 180 kraadi võrra, ning tulemuseks oli õõnsa varrega kulp, kust saab vee täpselt kerisele suunata. Seegi näide kinnitab, kuidas juba olemasolevatele ja tuttavatele asjadele võib läheneda eelarvamustevaba ja julge mõtteviisiga.

Lõpetuseks

Julgus toimida teistsugusel viisil kui teised on loova inimese oluline omadus. Siinkohal võib viidata Piaget’ (1970) mõttele sellest, et kasvatus eesmärgiks on kasvatada inimesi, kes suudavad teha uusi asju ega korda või kopeeri varasemate põlvkondade poolt saavutatut – inimesi, kes oleksid loovad,

Lapsed vajavad turvalist keskkonda, et kasvada üheskoos loovuse ja selle arendamisega

uuenduslikud ja uue avastajad.

Tehnoloogia õpetamisel on väga oluline, et lapsed muutuksid passiivsetest objektidest aktiivseteks subjektideks. Kui sellele liita veel John Dewey tuttav idee tegemise kaudu õppimisest, oleme jõudnud tehnoloogia õpetamise pedagoogika tuumani.

Tehnoloogia õpetamisel on tähtis **anda lastele valmidusi meie ehitatud keskkonna (tehnoloogia) ja sellega otseselt seostuvate tegevuspõhimõtete mõistmiseks.**

Tehnoloogia õpetamine peaks ühtlasi andma lastele **võimalusi tehnoloogiaid projekteerida, arendada ja rakendada.**

Kui teisena nimetatud eesmärk jääb täitmata, jääb tehnoloogia õpetamisest puudu kõige olulisem, nimelt idee selle kohta, kuidas ehitatud keskkond on arenenud ja üha inimese tegevuse abil edasi areneb (nt Sparkes, 1993; Järvinen 2001). Tehnoloogilisi protsesse ei juhi seega mitte "tõefunktsioon", vaid kasu saamise aspekt, otstarbekohasus ja toimivus. Tehnoloogias ei ole huviobjektiks loodusnähtus, vaid nähtuse mõju inimese poolt ehitatud tehnoloogilises tervikus. See ei tähenda siiski teaduse ja tehnoloogia vastandamist, vaid selle abil püütakse tõsta esile nende toimimisprotsessi keskseid jooni (Sparkes, 1993; Niiniluoto, 1984). Pealegi on teaduri ja tehnoloogi rollid uurimis- ja arendamistöös sageli põhjalikult segamini läinud. Nii juhtub tihtipeale ka tehnoloogia õpetamisel. Tehnoloogia õpetamist on loogiline teostada õppeainete piire ületava integreeriva lähenemisviisiga. Tehnoloogia kui selline hõlmab nii mitmeid erinevaid teadusvaldkondi, et ka selle õpetamist ei saa piirata ainult teatud õppeaine raames toimuva tegevusega. Tehnoloogia õpetamine ei saa asendada loodusteaduste õpetamist ega käsitöö õpetamist. Tehnoloogias

on nii teadust, matemaatikat, kunsti, käelisi oskusi, aga ka ehtsat uuenduslikku probleemide lahendamist vaja kasutada - kõik see peaks peegelduma ka õpetamisviisis.

Allikad:

- ADAMS, J. (1995). Insinöörin maailma. Jyväskylä: Art House Oy.
- BENDER, L. (1991). Invention. Dorling Kindersley: London.
- HACKER, M. & BARDEN, R. (1988). Living with Technology. Albany, New York: Delmar Publishers, Inc.
- ITEA. (International Technology Education Association) (2000). Standards for Technological Literacy; Content for the Study of Technology. Reston, VA: ITEA.
- JÄRVINEN, E-M. (2001). Education about and through Technology. In search of more appropriate pedagogical approaches to technology education. Acta Universitatis Ouluensis/Scientiae Rerum Socialium E50. Oulu. Oulu University Press. (<http://herkules oulu.fi/isbn9514264878/>)
- JÄRVINEN, E-M. & Twyford, J (2000). The Influences of Socio-cultural interaction upon children's thinking and actions in prescribed and open-ended problem solving situations (An investigation involving Design and Technology lessons in English and Finnish primary schools). International Journal of Technology and Design Education, 10, 21-41.
- NIINILUOTO, I. (1984). Tekniikan filosofiasta. Raamatus Tiede, filosofia ja maailmankatsomus. Helsinki, Otava.
- PIAGET, J. (1970). Science of Education and the Psychology of the Child. New York. Orion.
- SPARKES, J. (1993). Some differences between science and technology. Teoses R. McCormick, C. Newey & J. Sparkes (toim.); Technology for Technology Education. London: Addison-Wesley Publishing Company.

Lisateavet:

*Tehnoloogiakasvatuse projekt NYTI
www oulu.fi/tehmokas
esa-matti.jarvinen@oulu.fi*

Loovad käed, loov meel

Käelised oskused ja kätega tegemine kuuluvad mitme ameti, mitte ainult käsitöö juurde. Käelisi oskusi vajavad lisaks käsitöölisele ka kirurg, hambaarst ja elektrik, tavalistest inimestest ja argistest olukordadest rääkimata. Käsitöö jõud peitub selle mitmekülguses. Mitmekülgsest teostatud käsitöö arendab kogu keha: näiteks mootorikat, meelte toiminguid, probleemide lahendamise võimet, planeerimisoskust, loovust, väljendusviisi, mõtlemist ja enesehinnangut.

Käsitöö lähtekoht on oskus, oskamine, toode ja toote planeerimine ja osavus käsitöömaterjalide, vahendite ja tehnikate kasutamisel ja nende kavandamisel ja tootmisel. Nendega seonduvaid protseduurilisi oskusi (oskusteave, tegevusteave) saab omandada ainult tegemise käigus, oskusi harjutades. Oskuse juurde kuulub ka teadlik mõtlemine ja kaalumine, keeleline suhtlemine ja seeläbi võimalikuks saanud uute teadmiste omandamine, eelnevalt läbimõtlemine ning valmidus moodustada eesesisvast tööst süstemaatiline üldarusaam. Mehhaaniline tegemine ilma tegevuse mõistmiseta ei ole siiski selline oskus, mida käsitöö nõuab. Oskusega seonduv alati ka tegevuse põhimõtete, terviku ja eetilise vastutuse mõistmine, mis eeldab valdkonna põhimõtete tundmist ja selle oskuse arendamist.

Käelised oskused ei piirdu seega ainult osavate kätega, vaid sellega seostub eelkõige viis, kuidas silmad, meeled, käed ja mõtted omavahel koostööd teevad. See tähendab mõtlemist, erinevate teemade ühendamist ja taipamist. Ei ole juhus, et mõistetel “käsitöö” ja “mõista” (soome keeles vastavalt “käsitöy” ja “käsitää”) on sama etümoloogiline

alus ja ei ole päris juhusliku algupäraga ütlused “kätega mõtlemine” või “kätega vaatamine”.

Lisaks traditsioonilisele käsitööle viib käsitöökunst, näiteks käsitöökunsti põhiõpetus, mõtlemise veelgi kaugemale, traditsioonilise käsitööga seostatud kaaluvast, tehnilistele lahendustele keskenduvast mõtleviisist kaugemale edasi. Käsitöökunstile on iseloomulik see, et lisaks osavale toodete valmistamisele ja probleemide lahendamise seonduvale arutelule käsitleb tegija oma mõtteid, tundeid ja meeleolusid ümbritseva keskkonna suhtes ja suunab need lõpuks sündivasse tootesse või tulemusse. Oluliseks teguriks kujuneb teema suhtes oma seisukoha kujundamine ning tegemisprotsessi ja tulemuse nähtavaks tegemine. Kirjeldan seda terminiga *näyttäytyminen*¹ (nähtavale ilmumine), mis tähendab seda, et tegija toob välja oma tegevuse, oskused, mõistmise, tunded ja kogemused.

Innustamise pedagoogika käeliste oskuste arendamisel

Nähtavale ilmumine seostub käsitöö esile toomisega. On rõõm märgata, et käsitöö populaarsus on kasvamas ja noored on käsi-

Loovus on julgus mõelda teisiti

töö uuesti leidnud. Meedia² on viimasel ajal käsitööd samuti rohkesti kajastanud. Avalikus kohas mütsi heegeldavad poisid või regulaarselt kohvikus kokku saavad ja usinalt vardaid liigutavad tüdrukud väljendavad sellist käsitöö nähtavale ilmumist, kus tegija tahab tuua oma oskused ja rõõmu käsitötegemise üle ka teistele näha, kogeda, käsitleda ja tõlgendada. See näitab, et käsitöö on muutunud üheks igapäevase elamise ja sotsiaalse interaktsiooni väljundiks. Ja see kõik toimub vabatahtlikult, ainuüksi kätega tegemise rõõmu tõttu. Nähtavale ilmumine eeldabki, et indiviid on entusiastlik ja täis tahet algatada iseenda ja oma oskuste nähtavale toomist³.

Sotsiokultuurilise innustamise mõistet kandev pedagoogikasuund on võtnud sihiks just sellise innustuse tekkimise ja säilitamise⁴. *Innustamine* seostub eluga, eesteetikaga, eetikaga ja eelkõige personaalse hoiaku kujundamise ja loovusega. Eesmärk on, et indiviid teadvustaks ennast tegutseva, tundva, toimiva ja elamusi loovana. Osalev inimene on sotsiaalne ja kultuuri arendav. Ta on aktiivne oma elu looja ja siis on kätega tegemisel tähtsust ka heaolu tekitajana ja vaimse kasvu tugisambana. Seda on näha ka teistes käelisi oskusi nõudvates ametites. Innustamine on eelkõige uue kohtamise suhtes positiivse hoiaku kujundamine ning meelte tundlikkuse suurendamine, et kõike uut ja varem kogematut eelarvamusteta vastu võtta. Käsitöö õpetamises on eriti tähtis,

et lastes, noortes ja täiskasvanutes äratataks huvi kätega tegemise, oskuste arendamise ja eesmärkide püstitamise vastu. Need võivad moodustada aluse ka hiljem väljakujunevale harrastusele või ehk isegi anda tõuke uue eriala õppimise alustamiseks. Innustumine, uue vastuvõtmise oskus ning lõpp- ja vaheeesmärkide püstitamine on mitme ameti keskne tuum.

Eespool kirjeldatud noored on innustunud kätega tegemisest. Väheusutav, et nad vajaksid veel täiendavat motivatsiooni, sest neist õhkub indu uue otsimise, kollektiivsuse, üheskoos tegutsemise ja interaktsiooni vastu. Käsitöö õpetamine oma parimal kujul seisneb selles, et väljastpoolt tulev *innustamine* muutub inimese enda *innustamiseks*. Ehk ta oskab ise otsida ja leida oma innustuse, inspiratsiooni ja tegemise allikad ning oskab nendest tulenevaid protsesse ka teistele inimestele tutvustada.

Loov probleemitundlikkus

Käelisi oskusi ei defineerita mitte ainult teatud tulemusi tootva tegevusena, võime-
na või valmidusena, vaid ka tegemise ja toimimise kvaliteetsuse, osava soorituse ja professionaalsusega. Oskuste lähte-koht on igas inimeses endas, ja osavus tekib süsteemaatilise ja järjepideva harjutamise abil. Ühe oskuse omandamise järel saab õppija motivatsiooni õppida uusi, üha keerulisemaid oskusi. Oskused ja teadmised on inimese kapital, tema visiitkaart, mille kaudu

Loovus on julgus mõelda teisiti

räägib ta endast ja oma omadustest. Need on ka indiviidi tulemise alustalad, mille abil tulevaste probleemide ja kogemustega toime tulla.

Käeliste oskuste arendamise ülesanne on, nagu ka kunsti puhul, toota maailma eelkõige uusi mõtlemise viise, mitte niivõrd uusi esemeid. Tegemise protsess on tähendusrikas, sest oma parimal kujul kasvab selle protsessi käigus tegija enesemõistmine ja teadlikkus individuaalsetest viisidest esile kerkinud probleemide looval ja isikupärasel viisil lahendamiseks. See eeldab ka seda, et tegija oskab oma mõttekäigu ka teistele inimesetele kogeda, käsitleda ja tõlgendada tuua. Sellele on suunatud ka sotsiokultuuriline kasvatus, mille eesmärgiks on, et tegija suudaks oma mõtteid, tegusid ja meeleolusid sõnades väljendada ja teistega jagada. Tegemist on ühistegevuse protsessiga, mis tõstab tähelepanu keskpunkti sotsiaalse interaktsiooni ja jagatud probleemilahenduse tähenduse⁵. Tähelepanuväärne on, et kõik või mõned grupi liikmetest loovad interaktsioonis loodava toetuse abil midagi sellist, mis üksi ei oleks võimalik. Innustamise põhimõtted on suunatud sellele, et probleem püütakse muuta atraktiivseks, et õppurites tekiks vajadus osaleda ning käivituks algatusvõime ja probleemi interaktiivne arutelu⁶. See tähendab, et õppurid tuleb probleemide suhtes tundlikumaks muuta, siis tajuvad nad probleeme lähedastemana ja omadena. Tegevuses rõhutatakse indiviidi individuaalset panust ja tugevdatakse kollektiivselt indiviidide loovust ja oskusi.

Kuiigi käsitöös on tehnikate, materjalide, vahendite ja tööviiside kasutamise oskus ja

mõistmine oskamise tähtsad valdkonnad, on need eelkõige vahendid loovaks eneseväljenduseks, millega tegija meeled on tugevasti seotud. Loovus⁷ ilmneb erinevates olukordades erinevalt, näiteks probleemide loova lahendamisenä või materjalide ja tööviiside loova kombineerimisenä. Loovust võib kirjeldada ka kui mängulisust, kus mängitakse mõtetega, materjalidega või mõistetega. Mäng üksi ei ole aga loovaks töötamiseks või uute loovate toodete loomiseks piisav, vaja on ka sihipäraselt, distsiplineeritud tööd. See viib uute ideede sündimiseni ja loob viljaka pinnase erinevate teemade ühendamisele. Distsiplineeritusega seostub eelkõige iga valdkonna tehnikate, materjalide, vahendite ja töövõtete õppimine. Alles pärast nende oskuste omandamist on piisavalt baasi assotsiatsioonide tekkimiseks ning uue ja omapärase loomiseks. Loov protsess vajab aega ja rahulikku arutelu. Loovus ei puhke kiirustades õitsele, loovust ei saa siduda tähtaegadega ja loovust ei saa sundida. Aga mida rohkem saab inimene kontakti oma sisemiste kogemustega ja vaikselt inimese sisemusse peitunud teadmistega, seda suuremad on tema võimalused olla tundlik küsimuste suhtes ja arendada oma isikupäraselt loovust ja loovat hoiakut. Loovad käed arendavad loovat meelt.

Loovuse mõiste jaguneb kaheks. Ühelt poolt seostub sellega väljakutse, kuidas arendada inimeses loovust näiteks käsitöö või kunsti abil. Teiselt poolt on loovus kunstikasvatuse vahend, mida mõistetakse kui avatud suhtumist maailma, iseendasse ja üksteisesse. Loov inimene näeb maailma ebatäiuslikuna ja näeb seal ruumi millegi uue

loomiseks. Ta tahab teistest erineda ja leida oma loovale tegevusele vajaduse: “ta katsetab, kompab ja seab ennast vastamisi kõige sellega, mis on juba olemas,” nagu märgib Juha Varto⁸. Kaos, ebaselgus ja mittejätkevus on loovuse eeltingimused. Vastavalt siis monotoonsus ja ühetasasus loovust ei ärata, kuid võivad äratada soovi ühtlast kulgemist rikkuda. Selleks on samuti vaja innustamist, julgust astuda tundmatule maale uuele vastu. On vaja piiride ületamist ja tundlikku meelt, et loovus saaks tuult tiibadesse. Loov isiksus vajab samas siiski teatud oskuste ja teadmiste alust, millele uut tervikut looma hakata, sest loovus ei ole mitte ainult uue loomine, vaid eelkõige vanade asjade uuesti leidmine, vana rakendamine uuel viisil ja uute tähendusseoste loomine.

Kuiigi tehnoloogia areneb ja maailm digitaliseerub, jääb käeliste oskuste tähtsus tootva tegevuse osana püsima. Ka tehnoloogia vajab käelisi oskusi. Sellest hoolimata, et probleemid on tehnoloogia keerulised küsimused, nõuavad ka need aju, käte ja silmade koostööd. Ei tohi unustada ka seda, et hoolimata tehnoloogia arengust saab maailma liigitada käte abil, inimene säilitab kontakti oma meeltega, inimliku reaalsusega ja inimeseks olemisega. Inimlikkuseks on vaja teisi inimesi ja sotsiaalsed interaktsiooni teiste inimeste, mitte masinatega.

Seija.karppinen@helsinki.fi

¹ KARPPINEN, S. 2005,167-171. Mitä taide tekee käsityöstä? Käsityötaiteen perusopetuksen käsitteellinen analyysi. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Soveltavan kasvatustieteen laitos.

² nagu Helsingin Sanomat oma artiklis 31.03.2006

³ KARPPINEN, S. 2005,167-169. Mitä taide tekee käsityöstä? Käsityötaiteen perusopetuksen käsitteellinen analyysi.

⁴ KURKI, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere. Vastapaino.

⁵ Vt. nt. KUMPULAINEN, K. 2002. Yhteistoinnallinen oppimine vertaisryhmässä. Tutkimuskatsaus. Kasvatus 33, 3/2002, 252-265; HAKKARAINEN, K. 2000. Oppiminen osallistumisen prosessina.

⁶ KARPPINEN, S. 2005,139. Mitä taide tekee käsityöstä. Käsityötaiteen perusopetuksen käsitteellinen analyysi.

⁷ vt näiteks UUSIKYLÄ, K. 2003. Onko luova hulluus mielen terveyttä? Teoses: J. Varto, M. Saamivaara & H. Tervahattu (toim.) Kohtaamisia taiteen ja tutkimisen maastoissa. Artefakta 13. Akatiimi, 70-79.

⁸ VARTO, J 2003,100. Kauneuden taito. Tampereen yliopisto.

Innustavalt energiasäästust

Me kõik vajame ja kasutame iga päev soojust, energiat ja sooja vett. Energiaküsimuste õpetamine on väljakutseid pakkuv ülesanne. Energiat kui sellist on raske ette kujutada ja energiaküsimustest tervikliku ettekujutuse loomine on ka täiskasvanutele keeruline. Lastele saab energiaküsimusi õpetada praktikast lähtudes ja lõbusalt. Teise klassi õpilaste energiasäästmise nädalal süvenetakse energiaküsimustesse mitmekülgset, abiks innustav õpetamispakett “Hei, kaikki toimii!” (Hei, kõik töötab!).

Juba 10 aastat on iga-aastase ja ülerrigilise energiasäästunädala (41. nädal) ühe ettevõtmisena korraldatud teise klassi õpilaste energiasäästmise nädalat. Igal aastal osaleb energiasäästunädala üritustel pool sellest vanusegrupist ehk umbes 20 000 teise klassi õpilast. Teemanädala sihtgrupiks on põhikooli teine klass, kes just õpivad väljaspool kodu iseseisvalt tegetsemist.

Konkreetsed teod energia säästmiseks

Selle nädala jooksul käsitletakse energiateemat iga päev ühes või kahes tunnis, abiks paketi “Hei, kaikki toimii!” materjalid.

Õpetamispaketis on Tarmo Koivisto illustatsioonidega “Laste energiaraamat” ning käsiraamat õpetajale. Materjal annab ettekujutuse energia mõistest, energia tootmisest, energia mõistlikust kasutamisest ja säästmisest ning energia keskkonnamõjudest. Motiva, lastekeskuse ja õpetajate koostöös valminud õpetamispaketi hankimist koolidesse toetavad kohalikud energiasäästufirmad.

Materjalipakett sisaldab ka energiasäästu

jäljimisakaarti ja kogu klassi ühist agendiraportit. Väikesed energiaagendid täidavad nädala jooksul energiasäästu jäljimisakaardil toodud ülesandeid nii iseseisvalt kui ka õpetaja ja vanemate kaasabil. Täidetud ülesanded koondatakse iga päev energiasäästu agendiraportisse. Praktiliste energiat säästvate tegude abil õpitakse energiat nii kodus kui koolis säästlikult kasutama.

Energiasäästunädal kulmineerub energiasäästulusega

Teise klassi laste iga-aastase energiasäästunädala kulminatsioon on energiasäästuluse. Klassid valmistavad oma võistlustöö õpetaja kaasabil pärast energiasäästunädalat.

Võistlustöö idee teostusviis on vaba, aga see peab kirjeldama energia säästmist või uuenevaid energiasäästuluse vorme. Võistlustöödena on esitatud kogu klassi tehtud plakateid, mängu, raamatuid, meisterdamistöid, joonistusi, pildikollaaže, slaidiesitust, laulusõnu ja isegi terve küla minimudel. Võidutöö teinud klass saab auhinnaks õppereisi Korkeasaari loomaaeda ja Heureka teaduskeskuse. Kõik võistlusel osalenud klassid saavad aukirja.

2005. a. üleriigilise energiasäästuvõistluse võitis Joensuu Pataluoto kooli 2.A klass oma leidliku energiasäästurobotiga. Õpilased olid meisterdanud roboti, mille seest võis leida kasulikke juhiseid energia säästmiseks.

Õpetus toimib ka praktikas

Õppematerjali “Hei, kaikki toimii!” mõju on kaardistatud üle-euroopalise projekti raames. Hindamisel on osalenud 12 klassi, kes kõik on kasutanud õppepaketti “Hei, kaikki toimii!” aasta energiasäästunädalal. Vastuseid saadi 211 õpilaselt, 180 lapsevanemalt ja 12 õpetajalt.

Nii vanemate kui ka õpetaja hinnangul aitas selle nädala jooksul korraldatud õpetus laste hulgas energia säästmist parandada ning mõjutas positiivselt nende hoiakuid energia säästmise suhtes. Suurem osa küsitlusele vastanud vanematest märkis, et lapse koolis õpitud energiasäästüküsimused andsid kogu perele tõuke varasemast energiasäästlikumalt tegutseda.

2005. a. üleriigilise energiasäästuvõistluse võitis Joensuu Pataluoto kooli 2A klass oma leidliku energiasäästurobotiga. Õpilased olid meisterdanud roboti, mille seest võis leida kasulikke juhiseid energia säästmiseks.

Lisateave:

Suvi Salmela,

Motiva Oy, tel. +358 9 – 8565 3128

Irmeli Mikkonen,

Motiva Oy, tel. +358 9 – 8565 3113

www.motiva.fi/tokat

“Tõhus” loovus; äri ja evolutsiooni paradoks

“Alguses lõi Jumal taeva ja maa. Ja maa oli tühi ja paljas ja pimedus oli sügavuse peal, ja Jumala vaim hõljus vete kohal.” (1 Mo: 1-2).

Aabrahami pärijate judaismi, ristiusu ja islami maailma loomise müütide järgi on õigel Jumalal maailma joonised ja loomise absoluutne monopol. Ka teiste usundite maailma loomise müütides tekib ürgkaose ja tühjuse seest esmalt loov tahe, mis hakkab looma loodusnähtusi ja olendeid, erinevates mütoloogiates natuke erinevates variantides.

Lutsiferi, langenud ingli, patt seises selles, et ta tahtis samuti luua ja ohustas sellega Jumalale kuuluvat loomise monopoli. Samal viisil on gnostilistes müütides taevast väljaetud aioon Sofia rikkunud loomise monopoli, sest soovis luua ise.

Kaasaja arusaama loomise monopolist väljendavad kõige lihtsamal kujul Google'i otsingulahtisse kirjutatud soomekeelsele päringule “luomisen monopoli” (loomise monopol) antud vastused. Otsingutulemus ei räägi sugugi mitte maailma loomise müütidest, vaid viib meid leheküljele, kus räägitakse, et Euroopa keskpangal on raha-baasi loomise monopol. Inglisekeelne otsing seevastu avab lehekülje, kust võib lugeda: *“Interest based economy and monopol of capital creation are main causes of poverty and injustice in the world”* (European Institute for Interest Free Economy).

Ka siis, kui räägime loodusest, kasutame

ilma seda otseselt nii mõtlemata, usundite müütilisi struktuure: “Loodus on loonud, loodus on kujundanud, loodus on küsimuse selliselt lahendanud.” Loodus saab meie kõnes jumalate intentsionaalse, tähendust otsiva, kreatsioonistliku rolli.

Sõna “loovus” on maailmas juba nii sageli korratud, et seda kuuldes ei piisa enam püstoli kuke vinna tõmbamisest, nagu ühes vanas kultuuri puudutavas fraasis märgitakse. Vältimaks selle üleekspluateeritud väljendi kuulmist peaks ringi käima tropid kõrvades. Julgen semiootikuna väita, et loovuse mõiste ei tähenda enam mitte midagi ja tuleb peagi teiste tõhusalt hävitatud sõnade prügimäele saata.

Kui maailma mahuks korraga ainult üks mõte, siis oleks see praegusel hetkel loova majanduse mõiste. See mõiste pärineb kahest 2002. a. ilmunud ja juba klassikaks saanud raamatust. John Howkinsi teoses “The Creative Economy” rõhutatakse loo-

va kapitali tähtsust ja Richard Florida teoses “The Rise of the Creative Class” loovaid ameteid. Florida tõstis Jane Jacobsi loodud linnade arengu teooriale tuginedes piirkondliku arengu põhjustena ja loova majanduse konkurentsiegitena esile kolm T-d: *Technology*, *Talent* ja *Tolerance*. Oma teoses “Europe in the Creative Age” võrdleb Florida nende konkurentsiegitrite valguses erinevate riikide konkurentsivõimet. Tänu Floridale on esile tõstetud loovate alade ulatuslik, mitut temaatikat ühendaval interaktsioonil põhinev uuendussuutlikkuse analüüs ning käivitatud seda teemat puudutav diskussioon. Florida mõisteliseks probleemiks on liiga kitsas loovuse mõiste. Loovus ei sõltu ametist, tegevusalast või klassikuuluvusest. Loovuse mõistel põhinev klassiühiskond võib seevastu hoopis ühiskonna loovust ja uuenduslikkust halvata. On aeg lõpetada jutt loovast klassist, loovatest tegevusaladest või loovatest ametitest. Loova majanduse mõiste on puhtalt poliitiline haip, turundusromantiliselt juttu toetav mõiste, mis kriitilis-analüütilist analüüsi välja ei kannataks.

Tyler Cowen räägib oma 2002. a. ilmunud raamatus “Creative Destruction: How Globalization is Changing the World’s Culture” globaalsete kultuuriturgude väärtustest. Tema keskne küsimus on, kuidas mõjutavad globaliseerumine ja kaubanduse vabanemine kultuuritootmist ja kultuurilist diversiteeti. Kriitikud on märganud selles arengus kaht probleemi. Globaalne turg ühtlustab kultuuritoodete pakkumist ja nõudlust. Diversiteedi kahanemine omakorda nõrgestab erinevate kultuuride identiteeti ja sotsiaalset kohesiooni. Teine prob-

leem seisneb selles, et ulatuslik turg mitte ainult ei vähenda kultuurilist diversiteeti, vaid nõrgestab ka kultuuritoodete kvaliteeti, sest ka ulatusliku leviku eeldus on toodete suunamine massidele. Cowen jõuab siiski optimistliku lõpptulemuseni. Ta usub, et kuigi ülemaailmses mõttes on kultuuritooted homogeniseerumas, siis iga ühiskonna siseselt pakkumine ja lähenemisenurkade arv hoopis suureneb: “inimesed vabanevad koha türanniast”. Cowen peab seda kultuurilise vabaduse hüpet inimkonna ajaloo kõige olulisemaks evolutsioonihüppeks. Kultuurilise kvaliteedi ja diversiteedi tagab tema sõnul asjaolu, et kohalikke kõrgetasemelisi kultuuritooted võib turustada ja levitada üha laiemale koolitatud publikule. Massikultuuri tootmisviis tagab kõrgetasemelise pakkumise üha suurematele publikumassidele.

Loovus ei ole omane mitte ainult inimühiskonna valitud indiviididele ja isegi mitte inimestele, vaid see on kõikidesse elavatesse organismidesse evolutsiooni miljarde - miljonite - sadade tuhandete aastate jooksul salvestatud omadus, mille abil nad suudavad muutuda, kohaneda ning uutes ja rasketes tingimustes liigi ja üksikisendina ellu jääda. See omadus on meis kõikides ja see seostub meie igapäevaelu kõikide elualadega. Loovus ei ole kunsti, kultuuri, uurimistööde, äri või mistahes muu grupi monopol.

Loovus on väga lihtsalt defineerituna asjade uut viisi kombineerimine. Loomise eelduseks on teatud laadi surve ja lahenduse vajadus, ellujäämise sund või kollektiivis edu saavutamise ja kollektiivi kuulumiseks vajalik tähenduslikkus. Ilma vabaduse ja

turvalisuseta ei saa loovus siiski edu saavutada. Loomiseks on vaja ressursse, mida on piisavalt ka katsetamiseks ja ebaõnnestumiseks. Katsetamine ei ole võimalik, kui ressursse piisab vaevu ainult hinges püsimiseks.

Soovitan asendada loova majanduse mõiste *tähendusmajanduse* mõistega. Täendusmajanduse või tähendustootmise mõiste kirjeldab seda, millega tegelikult tegemist: kollektiivses ja majanduslikus vahetamises tuleb füüsilise kaubatootmise ja vahetuse asemele üha enam ja enam mittemateriaalsete tähenduste, elamuste, lugude ja kontseptsioonide vahetamine. Need tähendused seotakse erinevate füüsiliste toodetega, aga nende väärtus põhineb esmajärjekorras mittemateriaalsel tähenduslikkusel. Täendusmajanduse mõiste alla mahuvad nii haridus-, uurimis- ja heaoluteenused kui ka elamus- ja kultuuritoodang. Nii võime kitsendada praegusel hetkel otsuste langetamise (ja meedia) ning inimeste kogemusaailma vahel haigutavat kuristikku ja tohutut tõepärasuse puudust. Tegelikusega seostamata imaginaarsest loovuskõnest ei ole palju abi. Täendusmajanduse mõiste saab siduda tegelikusega, võib küsida: mis tähendus, kellele, kus, miks. Kasvatame ja koolitame lapsi ja täiskasvanuid tegelikkuseks, tegelikku maailma märkama ja tegelike füüsiliste väljakutsetega toime tulema.

Klassikalise majandusteaduse ja pideva majandusliku kasvumudeli võistlejaks kerkis 1980-aastatel evolutsiooniline majandusteadus. Evolutsiooniline majandusteadus otsib majandusele konstruktiivseid ja mõistelisi analooge bioloogilistest konstruktsioonidest ja evolutsiooniteooriatest – sageli ka Charles Darwinit üsna otseko-

heselt tõlgendades. Evolutsioonilise majandusteaduse seisukohalt esindab kreatsioonismi mõte, et oleks võimalik töötada välja intentsionaalne uuendussüsteem, mis toodaks efektiivsest uuendussüsteemist eelnevalt planeeritud, teadlikke uuendusi. Kreatsioonistlik ja evolutsiooniline ärimõte loovusest ja loovast majandusest on seega oma lähtekohal järsus vastuolus.

Tor Nörretrandersi raamatus (2002) "*Homo generosus* – seks, kunst, äri" arutletakse inimliigi ja teiste liikide egoismi ja altruismi vahekorda. Kas inimene oma põhiolemuselt individuaalseid eeliseid taotlev konkureeriv ja võitlev *Homo economicus* või kollektiivi arvestav koostöövõimeline ja koostööle orienteeritud *Homo generosus* või vastastikuse ja õiglase vahetuse poole püüdlev *Homo recoprocans*. Nörretrandersi veidi omalaadne idee seisneb selles, et Darwini loodusliku valiku teooria on suunatud egoistlikule ellujäämisele ja seksuaalne valik omakorda teenib altruistlikku ja vastastikust käitumist – näiliselt omakaupüüdmatut käitumist ja kinkide jagamist. Teose tugev külg seisneb selles, et raamatus on avatud *Homo economicus*'est laiem perspektiiv evolutsiooni tegelikesse mehhanismidesse. Kaasaegse globaalse turumajanduse oludes peetakse inimesele loomupäraselt *Homo economicus*'e olemust ja konkurentsi võimet poliitiliste valikute pädevaks ühiskondlikuks põhjenduseks. Sellest lähtuvalt korratakse üldlevinud liturgiat "Alternatiiv puudub", sest loovust nähakse mänguteoreetilise nullisumma mängu osana. Ka loovus on selles kontekstis rakendatud loovasse klassi kuuluvale *Homo economicus*'ele edu tagava vankri ette. *Homo economicus*'e loovus ühendatakse loovuse monopoliga ja

efektiivse kreationistliku uuendussüsteemiga.

Evolutsioonis ei ole loovusel siiski kunagi intentsiooni olnud – loovus ei ole lineaarne. Evolutsioon tähendab pidevat katsetamist ja umbropsu tegutsemist, lugematuid ummikusse jooksmisi ja tagasilülitusi, sama strateegia rakendamist uuesti ja uuesti erinevates keskkondades ja liigiahelates. Evolutsioon eeldab ka pikki arengutsükkeid ja tohutult aega. Loovus ei ole kunagi lühikeste tsükliga – kvartaalne majandus on ilmselt kõige tõhusam viis loovus täielikult alla suruda. Loovus vajab tühja ruumi ja aega.

Võime mõtlemänguna asetada kõrvuti liikide tekke mutatsiooni tulemusel ja loova uuenduslikkuse. Palju enne nähtavat liigiteket toimub nähtamatus geenimaterjalis diversifikatsioon, ilma milleta ei ole uue liigi teke võimalik. Liigi kujunemise eelduseks on seega ennekõike diversiteet, kui loovus on asjade kombineerimine uuel viisil, on vaja ainesosi, mida saab omavahel kombineerida. Diversiteet on siiski näilise, kiire tsükliga efektiivsuse vastand. “Efektiivsest” uuendusprotsessist on kõrvaldatud kõik diversiteedi arendamise ja vaba kombineerimise võimalused. Sellisel juhul hakkab uuendussüsteem hoopis loovusevastaselt toimima. Kui efektiivsust nähakse eelnevalt planeeritud tulemuse teostamisena, ei ole selles loovaks kombineerimiseks enam võimalusi. Evolutsioonilises loomise mudelis on ruumi ootamatu, mitteintentsionaalse mängu jaoks.

Seega tagasi tähenduslikku tegelikkusesse. Tähendustootmise aladel võib saavuta-

da konkreetseid kultuurilisi, eetilisi, sotsiaalseid ja majanduslikke tulemusi loova kapitali kumuleerumisenä: positiivse loovusringina või loovusspiraalina. Eetilised tähendused on globaalses koostöös nii keskkonna kui ka inimeste heaolu seisukohalt üha olulisemaks muutumas. Tulevikus on eetiline tootmisviis ka tähendusmajanduse toodete, kontseptsioonide ja tarbimise valikukriteerium. Eetiline kapital on sotsiaalse kapitali osa. Soome reaalsus: puhas loodus, ökoloogiline ja jätkusuutlik tootmine, looduslikud materjalid ning lihtsus ja funktsionaalsus on majanduse jõuallikad. Tulevikus siirduvad parimad spetsialistid sinna, kus inimestel ja peredel on turvaline, kultuuriliselt ja sotsiaalselt impulsse pakkuv ja rõõmus keskkond. Tootmine kandub tulevikus sinna, kus on stabiilne tootmiskeskond. Need on Soome tõelised ja parimad konkurentsivõimelised.

Tootearenduses ja tähendusintensiivse tootmise arendamisel on otsustav võtmetegur ja kõige tähtsam konkurentsifaktor kunsti, teaduse, tehnoloogia ja majanduse integratsioon. On vaja mitme ala lähemisviisi, mitut kunstiharu, teadusharu ja meetodi ühendavat oskusteavet ja uuenduslikkust. Suurepärane näide selle kohta on mängude toodang: selles on ühendatud kirjandus ehk lugu, visuaalsus ehk liikuv ja *still*-pilt, muusika ehk heli, teater, koreograafia, tants, tehnoloogia ja majandus. Uued mitut valdkonda ühendavad lähemisviisid ja terviklik kontseptsioon on väga olulised. Üldharivas õpetamises on vaja oskusi kujundavate ja kunstiainete jõulist

Kunsti kogemine on alati loov olukord

arendamist. Nende ainete ülekantud mõju teiste ainete õpitulemustesse on tõestatud fakt, mida ei ole samas õpetamise praktilisel arendamisel tõsiselt arvestatud.

Ei ole abi sellest, et paneme silmad kinni ja kordame sada korda loovusloovusloovus-konkurentsivõimekonkurentsivõimekonkurentsivõime...

– ja ei ole abi ka sellest, kui seda sama kirjutada kolm või neli korda iga riigis ilmuva raporti igale leheküljele. Loovusekõnes ei ole tööpoolest enam midagi loovat. Definitsiooni järgi tähendab loovus ju asjade uuel viisil ühendamist.

Kui loovust soovitakse tõeliselt arendada, tuleb õppekavades julgelt suurendada mittemidagitegeva ringisebimise, katsetamisvõimaluste, eksimise, mitut valdkonda ühendatavate kontseptsioonide, aegluse ja tühjuse mahte. Faktilisi andmeid leiab alati, kui teadmiste hankimise viisid on omandatud. Loova mõtlemise areng vajab aega.

Lõpetuseks tahan küsida: mis on kultuuri ja majanduse erinevus? Kuidas erineb tähenduste vahetamine kaupade vahetamisest?

Kui sul on euro ja mul on euro ja me need rahad omavahel ära vahetame, on meil kummalgi ikka üks euro. Kui sul on mõte ja mul on mõte ja me need mõtted omavahel ära vahetame, on meil kummalgi pärast seda kaks mõtet. Kultuuriliste tähenduste vahetamine ei ole nulliga lõppev mäng, vaid selle abil saab luua tõusva, positiivse loovuse ringi.

Arutan ja põhjendan oma käesolevas artiklis toodud väiteid põhjalikumalt oma hetkel veel pooleli olevas raamatus “Johtamisen kasvioppi” (Juhtimise taimeteadus).

Hannele.koivuuniemi@minedu.fi

Kunst loob heaolu

MUIDUGI MÕISTA?

Näitus Helsingi tulevikuvisionide projektist

Haridusameti fuajees Helsingis oli 03.02.-31.03.2006 gümnaasiumiõpilaste multimeedianäitus "Muidugi mõista? – tulevikuvisione Helsingist". Näitus valmis koostöös Helsingi linna haridusosakonna meediakeskusega. Enne näitust tutvustati töid koos teiste teostega Helsingi linnamuuseumis Hakasalmi villas.

Projekt "Muidugi mõista?" osales Haridusameti projektis "Lähde". Meediakunsteos on näide loovuse ja kultuurikasvatuse uut laadi teostamisest. Näitusetöodes oli toodud välja noorte "visione" tuleviku Helsingist. Neis peegeldusid tehnoloogilise arengu, globaliseerumise ja kliimamuutuste mõjud linlikule kasvukeskkonnale. Pildi-, heli- ja videoteostes oli kasutatud meediatehnoloogiat ja ise toodetud helisid.

Näituse panid kokku grupp Kallio gümnaasiumi ja Helsingi kujutava kunsti gümnaasiumi õpilased. Nende juhendajad olid valguskunstnik Annikki Luukela ja Aija-Leena Seppänen. "Muidugi mõista!" oli Helsingi haridusosakonna meediakeskuse ja Helsingi linnamuuseumi ühine projekt.

Kõrval olevad pildid on „Muidugi mõista“ näituse avamiselt 03.02.2006 Haridusametis Helsingis. Näituse avas projekti „Lähde“ juhataja, õpetusnõunik Jorma Kauppinen (pildil).

Lisateave:
Meediasekretär Mai-Lis Vierikko
Haridusosakonna meediakeskus,
Helsingi linn,
Tel. +358 50 364 5395
Mai-lis.vierikko@edu.hel.fi

Tuleviku kool

Viiimastel aastatel on “loovusest” saanud populaarne termin ühiskonnauuringute vallas ning paljud teadlased otsivad uuenduslikke arengumeetodeid. Kultuuri, kunsti ja loovuse kui positiivse arengu ja edenemise vahendite järsult kasvavat tähtsust on rõhutanud paljud teadlased ja isikud, kes näevad kultuuri ühiskonna arengu ühe edasiviiva jõuna. Eelduseks on, et kultuuri kombineeritakse teiste valdkondadega, nagu haridus, et saavutada muudatusteks piisav mõjujõud.

Kultuur, kunst ja loovus

Ka Soomes räägime üha sagedamini, et loovus, kultuur ja haridus kuuluvad kokku.

Samal ajal on vähendatud kunstiainetes osakaalu tunniplaanis. Seepärast on väga tähtis arutleda loovuspedagoogika tähenduse ja nn tööriistade üle just praegu ja kõigil otsustamistasanditel – nii riiklikul kui omavalitsuste tasandil, unustamata sealjuures kolmanda sektori rolli. Loomingulisust tuleb mõista kui pidevat hakkamasaamist uute väljakutsetega muutuv asjas, see tähendab uute teadmiste kombineerimist vanadega ning oskust kohandada oma kogemuse uute olukordade ja teistsuguste tegevustega.

Kultuur koolis

Helsingi kultuurikeskus tegutseb linnas kultuurikliima edendamiseks mitmel erineval viisil.

Me soovime toetada nii kultuuriproduktente kui ka teha koostööd teiste osapooltega kultuuri arengu- ja kvaliteediküsimustes. Üks tähtis ülesanne on toimida vajadusel ühenduslülina kunstiasutuste ja koolide vahel. Kultuurikeskusel on seitse allüksust,

kus Annegårdeni kunstikeskusel lasub peavastutus kunstikasvatuse eest. Kuid ka rootsi osakond tegeleb paljude erinevate arenguküsimustega ning teeb koostööd koolide ja lastepäevakodudega. Eriplaneerijana vastutan Rootsi- ja Põhjamaade-teemalise tegevuse eest kultuurikeskuses ning tegelen ka üldiste arengu- ja võrgustikuküsimustega. www.kulttuuri.hel.fi

Kultuurikeskuse kunstipedagoogiline tegevus on seotud kunsti ja kultuuri vahendamise lastele ja noortele nii koolis kui ka vabal ajal. Kultuurikeskus on loonud Helsingis *kultuurikoordinaatorite* süsteemi, mis tähendab koolides välja valitud õpetajaid, kelle ülesanne on koguda ja vahendada teavet ning teadmisi linna kultuurialaste võimaluste kohta. Koordinaatorid kutsutakse igal sügisel ja kevadel planeerimiskohutumistele, kus me esitleme algava perioodi kultuurialaseid võimalusi, valmistame ette teatud teemad ja arutleme ühiselt võimalike töömeetodite üle.

Me oleme teinud koostööd ka haridusametiga kunsti- ja kultuuriteemaliste seminaride ja täienduskoolituspäevade osas. Eesmärk on toetada koole kultuurialaste

tegevuste planeerimisel ja koordineerimisel ning pikemas perspektiivis aidata neil välja arendada kultuuriga integreeritud koolitusmeetodid. Helsingi rootsi koolides on kultuur kahel viimasel õppeaastal (2004–2006) olnud aasta teemaks. See on kaasa toonud ka väiksemaid projekte, nagu teatrija *performance*'i etendused juurdekuuluvate draamastuudiotega, ajalooliste ringkäikudega ajas ning erinevates versioonides jutustus-teemadega. Me teeme 2006. – 2007. aastal paaris rootsi pilootkoolis isegi koostööd draama lülitamiseks õppetöösse.

Mis puudutab koostööd draama valdkonnas, siis siin on üheks uueks ressursiks Helsingi draama ja teatri ühing DOT r.f. Draamakoolitust annab Helsingis kunstiõpetuse baaskoolituse raames ühing IlmiÖ. Mitmed teatrid üle kogu riigi osalevad projektis “Dialogi 2”, mis hõlmab tööd publikuga. Kõik need näited räägivad uutmoodi mõtlemisest ja loominguilistest koostöövormidest.

Österbotteni maakonnas on kuus kommuniteinud koostööd keelelise väljendusoskuse arendamise projektis “Dialogi” (“Dialog”), mis on suunatud lastele vanuses 0–18 aastat. Keelelise väljendusoskuse arendamise loovad meetodid on andnud häid tulemusi nii lasteaias kui ka koolilaste seas. Paljud Soome rootsi koolid osalevad ka Rootsi kultuurifondi projektis “Kultur i skolan” (“Kultuur koolis”), mis toimus aastatel 2005–2007, selle raames töötasid kunstnikud perioodiliselt koolides. www.kultuuriskolan.fi

Kultuur lasteaedades

Peale koolide on ka lasteaiad kultuurivaldkonna tähtsaks koostööpartneriks. Kultuurikeskusel on Helsingis edukas koostöö

sotsiaalsektoriga lasteaiatöötajate täienduskoolituse osas ning erinevates kunstipedagoogilistes arenguküsimustes. Praegu töötame nii lasteaedade kui ka raamatukogudega lasteaiatöötajate täienduskoolituse projekti kallal, mis hõlmab keelt, raamatuid ja infotehnoloogiat. Selle eesmärk on keskenduda lastega tehtavas töös raamatutele ja lugemisele, kuid samuti näidata lasteaiatöötajatele võimalusi, mida pakub kultuuriplaneerimise, allikate ja kommunikatsiooni vallas infotehnoloogia. Me kasutame selles protsessis ühe töövahendina muuhulgas ka Lillemor Gammelgårdsi värsket raportit “Keelestrateegia lasteaedades”.

Üks kultuuri- ja hariduspoliitiline tulevikuteema on paljudes kommunites praegu see, kuidas käsitleda lapse keelelist ja kultuurilist arengut tervikuna ning kes peaks vastutama pedagoogiliste küsimuste eest lapse elu erinevatel etappidel. Võtmata seisukohta administratiivteemal, tahaksin ma näha konstruktiivset ja avatud debatti pedagoogilistes küsimustes, mis puudutavad tegelikult palju suuremat hulka inimestest kui lasteaedade ja koolide eest vastutajad.

Annegårdeni päevakursused

Annegårdeni laste kunstikeskus kuulub üleriigilisse lastekultuuri võrgustikku “Taikalamppu” (“Aladini imelamp”), mis koosneb seitsmest laste kultuurikeskusest eri linnades, mis teeb võimalikuks koostöö ja konkreetsed arenguprojektid. www.taikalamppu.fi

Võrgustiku raames on Annegården välja arendanud kakskeelse veebisaidi kultus.fi kui ühe kultuuriplaneerimise töövahendi kõigi astmete pedagoogidele kogu pealinnapiirkonnas. Suur osa kommunikatsioonist koolidega toimub tänapäeval interneti

vahendusel.

Kultus põhineb osaliselt paberbrošüüriil "Õpeta- ja kultuurikalender", mis ilmub kolm korda aastas ja sisaldab värsket kultuuriinfot soome ja rootsi keeles. Brošüür ja kultus.fi on efektiivsed koostöövahendid nii õpetajate kui ka projekti kaasatud kultuuriprodutsentide ja -asutuste jaoks. www.kultus.fi

Annegården pakub ka kunstikoolitust algklasside lastele programmi "5 x 2" raames. Selles koostöös külastab üks algkooli klass Annegårdenit, õpilased jagatakse väiksematesse rühmadesse ja nad töötavad 5 x 2 loengutsükli kunstiateljees, kasutades professionaalseid meetodeid ja materjale. Koolitus toimub näiteks sellistel teemadel nagu kujutav kunst, muusika, draama, tants, sõnakunst ja tekstiilkäsitöö. See võib olla ka kunstideülene rühm, mis tegeleb kunstivormide erinevate kombinatsioonidega. Koolitus toimub soome või rootsi keeles.

Eesmärk on saavutada, et iga Helsingi kooliõpilane saaks osaleda ühel "5 x 2" kursusel vähemalt ühel korral oma algkooliõpingute jooksul.

Annegården on välja töötanud ka kul-

tuurikursused põhikooli vanemale astmele ja gümnaasiumiklassidele. Kursused hõlmavad 18–38 loengut ja vastavad poolele või tervele koolikursusele. Selle eesmärgiks on läbi töötada mõni üldine ja aktuaalne teema eri kunstivormide ja mitme õppeaine kaudu looval ja aktiveerival viisil. Kursused on toimunud sellistel teemadel nagu "Armastus ja anarhia", "Kurjus", "Ajatud kired", "Maailmaruumi lummus" ning teised eksistentsiaalsed või nooruslikud teemad. Olulise osa kursustest moodustavad õpikojad, protsessid ja iseseisev töö, mille käigus õpilane ise tegutseb, analüüsib ning võtab kokku oma elamused ja tähelepanekud.

Kirjeldatud protsessi üheks tähtsaks osaks on see, et õpilane tuleb välja traditsioonilisest õpilase rollist, areneb koos oma ülesandega ja kogeb, kuidas kunst võib olla tegelikkuse käsitle-

mise erinevate viiside vahend. Kunst ja kultuur edendavad õpilase väljendusvõimalusi, arengut ja eneseväärikust selles, mida me kokkuvõtlikult nimetame inglise keeles *empowerment*, rootsi keeles *egenmakt* ja eesti keeles *enesekindlus*. Veelgi parem termin oleks ehk *personaalne kasv*, kuna siin on tähtis ja huvipakkuv just dünaamiline

muutumisprotsess. Loova koolitamise mõte seisneb selles, et ta vallandab energia ning teeb võimalikuks uued kogemused ja uued teadmised, mida saab kogeda kõigi meelte vahendusel ja mis seeläbi lubab aktiivne olla igal õpilasel individuaalselt.

Kursused on olnud koostöö kultuurikeskuse ja haridusameti vahel ning sõltuvalt kursuse teemast on oma panuse sellesse andnud ka erinevad kunstiasutused ja -valdkonnad.

Koolides on õpetajad integreerinud selle temaatika oma õppetööga, tihti peale 2–3 õppeainet kombineerides, mille tulemuseks on uued koostöövormid ja tervikpildid ilmutanud ennast ka õpetajatele endile. Kursused on parimal juhul arengu- ja täienduskoolitusprotsessideks ka õpetajatele. Kultuurikursused on saanud väga hea vastuvõtu osaliseks nii õpilaste kui ka õpetajate seas ning nii tavalistes koolides kui ka erikoolides. www.kultus.fi

Tulevikuküsimused

Paljud Helsingi kunsti- ja kultuuriasutused viljelevad tänasel päeval mingis vormis kunstipedagoogilist tegevust. Õpitubadega ja eriprogrammidega näituste valik on sageli rikkalik ja ahvatlev. Koolide vaatenurgast on üks probleem kultuuriplaneerimise järjepidevus. Kes võtab enesele vastutuse selle eest, et kultuuriga integreeritud haridus, mis sisaldab kõiki teemasid või kunstivorme, jõuaks mingis klassis kõigi lasteni ja seda ka pikas perspektiivis?

Turus on välja töötatud kultuuriga integreeritud koolituse mudel nimega “Kulturstigen” (“Kultuurirada”). Selle mõte on õpilaste osasaamine pakutavast “kultuuriraja” kaudu, mis kulgeb läbi põhikoolikursuse, kus nad saavad igal aastal eri tüüpi temaa-

tilisi kunstielamusi. Samal ajal peavad õpilased päevikut oma kogemuste kohta. Seda saaks kasutada teatud mõttemudelina ka mujal, eeldusel, et tegevus hõlmab nii koole kui ka kultuurivaldkonda, mis tagaks pakutava mitmekülguse ja kvaliteedi.

Norras on alates 2001. aastast loodud kultuuriga integreeritud koolituse laiapinnalist rahvuslikku mudelit pealkirjaga “Den kulturelle skolesekken” (“Kultuuriline koolikott”). Koolituse eesmärgiks on pakkuda igale lapsele põhikoolis juurdepääs “kultuurilisele seljakotile”, mis sisaldab erinevaid kunstivorme ja kvaliteetseid kultuurielamusi. See tegevus on lühikese ajaga võitnud poliitilise üksmeele ning seda finantseeritakse tervikuna Norra hasartmängumaksu vahenditest. Ka see mudel pakub huvi, kui me loome visioone sellest, kuidas organiseerida, arendada ja finantseerida Soome loovat tulevikukooli.

www.denkulturelleskolesekken.no

Stockholmis tegeleb munitsipaalne *kultuurikool* üha enam kultuuriga integreeritud koolituste pakkumisega, seda eriti eeslinnades. Loovat koolitust viljeletakse tavalistes koolides, muuhulgas Grimstas. Ka ringi rändavad kunstideülesed põhi-meeskonnad, kes võivad külastada mõnda kooli mõne nädala jooksul korraga, on hea näide interaktiivsest koostumisest kunstnike, õpilaste ja õpetajate vahel. Kultuurikooli filosoofia tugineb muuhulgas Howard Gardneri mõtetele multiintelligentsusest ning kunstis nähakse võimalust tagada nüansrikkam ja loovam õppimine.

www.kulturskolan.stockholm.se

Novembris korraldavad haridusamet ja Helsingi linna kultuurikeskus Hanaholmeni saarel seminari projekti “Skapa nu” raames. Üks kohale kutsutud lektor on rektor

Hans Skoglund Stockholmi kultuurikoolist. Seminar on mõeldud hariduse planeerijatele, rektoritele, õpetajatele, otsustajatele kunstihariduse vallas, kultuuri planeerijatele, kunstnikele, pedagoogidele ja kõigile teistele asjahuvilistele, kes soovivad arutada loovate arengumeetodite ja uuenduslike ideede üle koolide arendamises.

Valitsuse loovusprogramm valmib sügisel ning on huvitav näha, millist mõju avaldab see diskussioonile tuleviku kooli üle Soomes. Üks oluline inspiratsiooniallikas on Soome programmile olnud Inglise loovusraport "All our futures", mis rõhutab koostööd loovuse, kultuuri ja hariduse vahel.

Küsimus, kuidas saaks kool muutuda loovamaks ja uuenduslikumaks, on üks meie tähtsamaid tulevikuküsimusi ning seda tuleb arutada avalikult ja eelarvamuste vabalt kõigil otsustamistasanditel ning kõigis meie maa ühiskonna valdkondades.

All our futures: Creativity, Culture and Education. National Advisory Committee on Creative and Cultural Education 1999.
<http://www.dfes.gov.uk/nacce.pdf>

FLORIDA, RICHARD 2002. The Rise of The Creative Class.
New York: Basic Books.

FLORIDA, RICHARD 2005. Cities and the creative class.
New York: Routledge

GAMMELGÅRD, LILLEMOR 2006. Språkstrategi för dagvården från A till Ö. Helsingfors:
Universitetstryckeriet

GARDNER, HOWARD 1993. Frames of Mind.

The Theory of Multiple Intelligences.

Second Edition. London: Fontana Press.

Grunderna för läroplanen för den grundläggande konstundervisningen. www.oph.fi/svenska

Grunderna för läroplanen för grundskolan.
www.oph.fi/svenska

Grunderna för läroplanen för gymnasiet.

www.oph.fi/svenska

Grunderna för planen för småbarnsfostran 2005.

STAKES. www.stakes.fi/svenska

LANDRY, CHARLES 2000: The Creative City. London:

Earthscan Publications Ltd.

NILSSON, SVEN (red.) 2001. Liv och lust.

Örebro, kulturskolan och den skapande mångfalden. Trelleborg.

NILSSON, SVEN 2005. Kulturskolan Stockholm. En berättelse om förändring. Stockholm: Katarina tryck.

Undervisningsministeriets kreativitetsstrategi.

Sammandrag av delarbetsgruppernas rapporter 21.11.2005.

Lisainfo:

nina.gran@hel.fi, www.kulttuuri.hel.fi

LEENA HANNULA MUUSEUMI LEKTOR,
SINEBRYCHOFFI KUNSTIMUUSEUM

Näitus „Garderobi”

Sinebrychoffi kunstimuuseum 19.01–26.02.2006

PILT: KIMMO KAUVO

Näituse “Garderobi” taust

Näitus “Garderobi” (“Garderoob”) on Sinebrychoffi kunstimuuseumi ja kuue erineva õppeasutuse ning mitme keelerühma paljukultuurilise koostöö tulemus. Noorimad osalejad on vene lasteaiast Kalinka. Ülejäänud osalejad on rootsikeelsest Rudolf Steineri koolist Helsingist (alg- ja põhikool), Hagelstami põhikoolist, soomekeelsest põhikoolist Tapiolan koulu, Turu Soome Ühiskoolist Turun suomalainen yhteiskoulu ja gümnaasiumist Turun suomalaisen yhteiskoulun lukio ning koolist Hyrylän lukio, mida esindasid erinevad keelerühmad. Projekt on saanud toetust ja inspiratsiooni muuseumide liidult ja haridusameti projektist “Lähde” /”Skapanu”.

Projekti üldeesmärk oli tutvuda muuseumi abiga paljukultuurilise Põhjalaga. Koolid ja lasteaiad said vabalt valida oma lähenemisviisi teemale. Tulemuseks oli näitus “Garderobi”, mida näidati Sinebrychoffi kunstimuuseumis. Mõned koolid valisid oma süvateemad koostöös kohalike kultuuriasutustega, teised valisid tööviisi vastavalt ajastutele või sisule. Osalenud muuseumideks olid Sinebrychoffi kunstimuuseum, Sveaborg, Brinkhalli mõis, Tusby Strandväg ja Helsingi Empircentrum.

Muuseumipedagoogika Sinebrychoffi kunstimuuseumis ja “Garderobi”

Sinebrychoffi kunstimuuseum on üks kolmest muuseumist, mis kuulub riiklike kunstimuuseumide hulka. Kaks ülejäänut on Ateneum ja Kiasma. Muuseum on spetsialiseerunud vanale välismaisele kunstile ja seda käsitletakse ka kui Paul ja Fanny Sinebrychoffi kodu. Tegelikult asub seal 20 erinevat kunstikogu tuntud kunstikogujatelt. Kaunis ümbruskond ja ilusad kogud ei ole mõeldud ainult täiskasvanutele, vaid muuseumipedagoogiline tegevus on loodud selleks, et kõik muuseumikülalastajad, sõltumata vanusest, tunneksid ennast muuseumis nagu kodus.

Projekti “Garderobi” raames on muuseumipedagoogiline tegevus toetanud ja innustanud noori muuseumikülalastajaid tegema oma tõlgendusi ning õhutanud uutele muuseumielamuste vormidele, milles integreeritakse erinevaid valdkondi. Projekti raames on avanenud suurepärane võimalus integreerida erinevaid õppeaineid, nagu ajalugu, keeled, tekstiilõpetus ja kujutav kunst. Laste ja noorte kultuuri aktsepteerimine muuseumikultuuri ühe osana on olnud võtmeküsimus ja alus sellele ajaloolisele ja kultuurilisele reisile, mida näitus endast kujutab.

“Garderobi”

Projekti lähtepunkt oli paljukultuuriline Põhjala, kus erineva kultuuritaustaga noored inimesed suudavad leida midagi ühist kunsti ja kultuuriajaloo abil. Garderoob võib kirjeldada inimest mitmel erineval moel ning anda inspiratsiooni põnevatele jutustustele inimeste elust minevikus. Pro-

PII: KIMMO KAUVO

jekti raames otsustati 1) piiritleda teema 18. ja 19. sajandiga või hilisema perioodiga, kui see on kontekstis loomulik, 2) siduda töö mingil viisil Sinebrychoffi kunstimuuseumiga ja 3) kasutada kohalikku kultuuriajalugu. Näitus demonstreerib, et vanad mõisted on läbi noorte maailma saanud värskendusk- uuri osaliseks.

Muinasjutt või tõde?

Projektis osalejad soovisid eristada fiktsiooni ja fantaasiat selliselt, et ajaloolisi allikaid uuriti hoolikalt ning kunstiloengutel võisid õpilased ette kujutada, milline nägi elu välja varasematel perioodidel. Sellisel viisil aja- loo õppimine muutis ajaloo väga elavaks.

Lasteaias Kalinka kuulasid lapsed muin- asjuturaamatuid ja vanu luiskelugusid ning laulsid lastelaule vene ja soome keeles. Lapsed “õppisid” ka moe- ja kultuuriajalu- gu ning tantsisid 18. ja 19. sajandi muusi- ka saatel. Hagelestami põhikooli õpilased külastasid muuseumi draama töötuba ja maalisid toredaid autoportreesid. Enamik koolidest külastas ateljeed ja kasutas seda inspiratsiooniallikana.

Turu koolide panus: Turu Soome Ühis- kool ja Turu Soome Gümnaasium

Turul oli näitusel “Garderobi” oluline roll. Turu Soome Ühiskooli põhikooliastme ja gümnaasiumi õpilased valmistasid rii- deid, mida pildistati Brinkhalli mõisas. Kaks

õpetajat, kes oma kolleegide abil kõige sel- le eest vastutasid, olid kunstiõpetaja Riitta Pouttu ja ajalooõpetaja Christiane Jukka.

Kujutava kunsti koolituse raames said õpilased abi tekstiiliõpetajalt, et valmistada loomulikus suuruses kostüümid ja kleidid. 18. sajandi moodi ja kultuuri kombineeriti kaasaegse taaskasutatava materjaliga. Õpi- lased uurisid tänapäeva kultuurilisi erinevu- si ja tarbimisharjumusi ning riiete sõnumit tänapäeva paljukultuurilises ühiskonnas. Muuseumi lektor Leena Hannula külastas kujutava kunsti ja ajaloo kursusi ning jutus- tas õpilastele Sinebrychoffi kunstimuuseu- mi kogudest ja kunstist 18. sajandil.

Õpilaste valmistatud riiete lähtepunktiks ja keskkonnaks valiti lisaks Sinebrychof- fi kunstimuuseumi portreedele Brinkhalli mõis, mis asub Turu lähedal Kaksकर्ता saa- rel. Professor Gabriel Bonsdorff lasi mõisa ehitada 18. sajandi lõpus ja see on esimene neoklassitsistlik mõis Soomes. Brinkhalli mõisas said õpilased töötada professionaal- se fotograafi Kimmo Kauvoga, kes jäädvus- tas õpilaste tööd selles 18. sajandi miljões.

Lisainfo:

Leena Hannula, muuseumi lektor

tel +358-40-8681420

leena.hannula@fng.fi

www.sinebrychoffintaidemuseo.fi

Riiklikud kultuuriasutused käivitavad kultuurikasvatuseprojekti

Helsingis paiknevad Soome riiklikud kultuuriasutused ühendavad oma jõud koolidega tehtava koostöö nimel. Uue kultuurikasvatuseprojekti eesmärk on anda põhikooli 7. – 9. klassi õpilastele, gümnasistidele ja kutseõppeasutuste õpilastele võimalus tutvuda nimetatud kunstiasutuste, nende sünni, ajaloo ja praeguse tegevusega.

Projektis osalevad Soome Rahvusarhiiv, Soome Rahvusraamatukogu, Soome Rahvusmuuseum, Soome Rahvusteater, Soome Kirjanduse Selts, Soome Rahvusoper, Svenska Teatern ja Soome Riiklik Kunstimuuseum (Ateneumi kunstimuuseum, kaasaegse kunsti muuseum Kiasma, Sinebrychoffi kunstimuuseum ja kujutava kunsti keskarhiiv). 2006. aastal käivituv projekt teostatakse koostöös haridusametiga.

Projekti eesmärk on luua uudne praktika koolide, õppeasutuste ja kultuuriasutuste ka praegu suhteliselt elavale koostööle. Projekt soovib olla elav ning tänapäeva õpilasi huvitav kultuurikasvatuse vorm. Õpilased tutvuvad üle riigi tegutsevate kultuuriasutuste abil meie kultuuripärandi ja selle arenguga ning õpivad kasutama kultuuriasutusi ning mõistma nende rolli Soome kultuurielus ja ka enda argipäevas.

Õppetöö toimub nii õppeasutustes kui ka just selleks ette valmistatud külaskäikudel kultuuriasutustesse. Projekti käigus koostatakse koolide tarvis ajaloolise kesken-

duv raamat ning tänapäeva tegevust hõlmav internetimaterjal. Projekt sobib oma eesmärkidelt ja sisult õppekavade alustega. Sisu seondub paljude õppeainetega (emakeel ja kirjandus, ajalugu ja ühiskonnaõpe, kunstiained jms). Õpetajatele korraldatakse projektiga seotud koolitust.

Projekt on kakskeelne (soome ja rootsi) ning see moodustab ühe osa haridusameti loovus- ja kultuurikasvatuseprojektist “Lähde”. Projekt on saanud lisatoetust Soome Kultuurkapitalilt.

Lisateave:

*arendusjuht Kaija Kaitavuori,
Soome Riiklik Kunstimuuseum, tel 09-173*

36313,

kaija.kaitavuori@fng.fi

osakonnajuhataja Ulla Laurio,

Soome Rahvusoper, tel 09-4030 2310,

ulla.laurio@operafin.fi

projekti produtsent Satu Itkonen,

tel 050-306 0139,

satu.itkonen@itkonen.info

Kunstikasvatus on loovuskasvatus

“LÄHDE” lühülevaade

Haridusameti loovus- ja kultuurikasvatuse projekt “LÄHDE” (2004–2006) toetab õpetajate ja kultuuritöötajate koostööd. Projekt on seotud haridusameti pädevusalasse kuuluva õppetööga. Koostööd tehakse kunsti- ja kultuuriasutuste, kodanikeühenduste ning majandussektoriga. Loovusele lähenetakse mitmest vaatenurgast. Kunsti ja teaduse vaheline tegevus on aluseks laiaulatusliku kultuurialase maailmapildi arenemisele.

“Lähde” on tihedalt seotud õppekava ja selle teostamisega. Olemasolevaid ressursse kasutades luuakse konkreetset tegevust ja uusi innustavaid võtteid õppekava rakendamiseks. Keskkel kohal kogu õppimise puhul on loovuse ja uuenduslikkuse edendamine.

Eesmärgid on järgmised:

- toetada õpilaste ja üliõpilaste loovat ja uuenduslikku mõtlemist;
- edendada laste ja noorte kultuurilist lugemisostust ja kultuuride tundmist;
- toetada uute õppekavade ja eksami aluste kasutuselevõttu;
- leida sobivaid koostöövorme koolide/õppeasutuste ning kunsti- ja kultuuriasutuste, kodanikeühenduste ja majanduselu vahel.

Valitud õppemeetodid aitavad õpilastel otsida uusi ja erinevaid võimalusi ülesannete lahendamiseks. Projektid toetavad kooli õppekava teostamist ja tegevuskultuuri. Need on õpetaja-, kooli-, omavalitsus- või koostööpartneripõhised. Neid saab teostada ühes koolis, piirkonnas, üleriiklikult või rahvusvaheliselt.

Alaprojektide teemad on järgmised:

- kunst ja kultuur
- tehnoloogia ja kultuur
- kultuuripärand (projekti “Suomen Tammi” (“Soome tamm”) võrgustik)
- kõigi nende kombinatsioon

Haridusamet pakub alaprojektidele üleriiklikku kajastust internetis, veebikeskkonnas edu.fi ning erinevatel üritustel. Saadaval on projekti “Lähde” kogu elektrooniline ideepank. Projekti registri abil saavad osalejad üksteisega kontakti võtta. Osaleda saab ka õpetajate täienduskoolitustel ja seminaridel. Projekte konsulteerivad “Lähde” kontaktisikud haridusametis. Alaprojektid võivad kasutada “Lähde” logo kui loovus- ja kultuurialase kasvatuse kvaliteedimärki.

Tere tulemast osalema alaprojektides!

Lisateave:

koordinaator Heljä Järnefelt,

tel 09 - 7747 7456, helja.jarnefelt@oph.fi

vaneminspektor Marja-Liisa Visanti,

tel 09 - 7747 7812, marja-liisa.visanti@oph.fi

www.edu.fi/projektit/lahde

www.edu.fi/svenska/projekt/skapanu

Loovus on uuenduslikkus, probleemide lahendamise oskus ja motiveeritud suhtumine

Loovus on õnn

Energiasäästuvõistluse 2005 võidutöö:
leidlik energiasäästurobot.